

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Första kammaren.

Nr 9.

Lördagen den 11 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Meurling* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 52, angående bidrag till vissa kostnader för skolundervisning åt barn till befattningshavare vid telegrafverkets radiopejlingsstationer m. m.

Herr statsrådet *Lyberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 42, angående pension åt arbetaren vid mynt- och justeringsverket A. Hjorth;

nr 54, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa i vad angår vissa driv- och transportremmar m. fl. varuslag;

nr 55, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaary; samt

nr 56, angående rätt att med civil befattning förena beställning å arméns och marinens övergångsstaten.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde lördagen den 18 innevarande månad företaga val av

dels valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitieombudsman och riksdagens militieombudsman samt deras efterträdare,

dels revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning,

dels ock valmän och suppleanter för utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning.

Detta förslag antogs.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutsrottens utlåtanden nr 6 och 7.

Föredrogos och lades till handlingarna bankoutsrottens memorial, nr 8, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över kommitténs verksamhet under år 1927.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutsrottens utlåtanden nr 9—15.

*Anslag
till utredning
rörande
uthamn för
Haparanda.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för utredning rörande uthamn för Haparanda vid Karl Johans stad jämte en i ämnet väckt motion.

Uti den till riksdagen den 4 januari 1928 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1928—1929 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att för utredning rörande uthamn för Haparanda vid Karl Johans stad för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 6,500 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *O. W. Lövgren* i Nyborg m. fl. väckt motion, nr 167, hade hemställts, att riksdagen ville höja det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till undersökning av Karl Johans hamn, 6,500 kronor, med 5,000 kronor till 11,500 kronor för att få utrönt, om icke Tornedalsjärnvägens uthamn kunde förläggas på ett ur djup- och kostnadsförhållanden bättre sätt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Utskottet får tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag om anvisande av ett belopp av 6,500 kronor för undersökningar av en uthamn för Haparanda vid Karl Johans stad.

I den i ämnet väckta motionen har gjorts gällande, att ett gynnsammare läge för en dylik uthamn finnes vid en 10—15 km. längre västerut belägen havsvik, »Säivits Bredvik». Det synes utskottet lämpligt att jämsides med undersökningarna rörande en hamn vid Karl Johans stad också alternativt tages under bedömande den tekniska och ekonomiska möjligheten att genomföra en dylik hamns förläggning till den i motionen angivna platsen. Något särskilt anslag för detta ändamål torde dock icke vara erforderligt.

Utskottet hemställer alltså,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, må för utredning rörande uthamn för Haparanda vid Karl Johans stad för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 6,500 kronor;

b) att den av herr Lövgren i Nyborg m. fl. i ämnet väckta motionen (II: 167) må anses besvarad med vad utskottet ovan anfört.»

Reservation hade anmälts av herrar *O. Bergqvist* och *C. A. Carlsson* i Gävle beträffande motiveringen.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Då jag vid detta utlåtande låtit anteckna en blank reservation i fråga om motiveringen, anser jag mig böra närmare tillkännagiva vad syftet med denna reservation är.

Frågan om en svensk hamn i nordöstra delen av Bottenhavet har länge stått på dagordningen. Undersökningar ha gjorts under flera år, och man har slutligen kommit till det resultatet, att Karl Johans stad, ungefär 15 kilometer från Haparanda stad, skulle vara en lämplig plats för en sådan hamn. Emellertid återstå vissa frågor att klargöra: om hamnen skall ligga på östra eller västra sidan om viken, och vidare omfattningen av den eventuella transport, som kan komma att gå över denna hamn. För ifrågavarande utredning har nu Kungl. Maj:t begärt ett anslag av riksdagen på 6,500 kronor.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga har av herr Lövgren i Nyborg m. fl. i andra kammarens väckts en motion, vilken går ut på att undersökning skulle verkställas, huruvida icke en annan plats, belägen ytterligare 10 å 15 kilometer från Haparanda skulle lämpa sig bättre som hamn, nämligen en havsvik, som benämnes Säivits Bredvik. Denna motion har i Hapa-

randa väckt mycken oro. Den har varit föremål för överläggningar i stadsfullmäktige, och en kommitté har tillsatts för att om möjligt förhindra, att någon ändring i fråga om planen beträffande Karl Johans stad skulle ske.

Ett skäl, som anförts häremot, är det att den svenska hamnen bör ligga så nära Haparanda stad som möjligt. Karl Johans stad ligger redan 15 kilometer från staden, och skulle hamnen flyttas till Säivits Bredvik, skulle avståndet bli 3 mil. När nu den finska hamnen ligger rätt utanför Torneå stad, skulle man på svenska sidan komma i mycket ogynnsammare läge beträffande hamnförhållandena, och man anser därför, att det vore olyckligt, om denna motion skulle på något sätt bifallas. Vidare anför man, att Säivits Bredvik, ehuru väl djupvattensförhållandena där äro synnerligen gynnsamma, dock i andra avseenden erbjuder stora olägenheter. För det första är det en trång vik, där man har svårt att navigera och i all synnerhet svårt att navigera med segelfartyg. För det andra ligger viken alldeles öppen för havet och de sydliga vindarna, så att det skulle kräva mycket stora kostnader för vågbrytare, om hamnen skulle förläggas där. Beträffande Karl Johans stad medges, att djupvattensförhållandena där icke äro fullt så gynnsamma — djupet är 6 meter — under det att det i Bredvik är 10 meter. Men man säger, att för en oöverskådlig framtid kommer Karl Johans hamn att vara fullt tillfredsställda beträffande det vattendjup, som kräves för en hamn för Tornedalen.

Nu har emellertid utskottet här sagt: »Det synes utskottet lämpligt att jämsides med undersökningarna rörande en hamn vid Karl Johans stad också alternativt tages under bedömande den tekniska och ekonomiska möjligheten att genomföra en dylik hamns förläggning till den i motionen angivna platsen.» Där medger utskottet alltså, att det måhända är en fråga, som man bör reflektera på, att lägga hamnen så långt bort. Redan mot detta uttalande har jag mina starka betänkligheter. Skulle hamnen förläggas till Säivits Bredvik, kommer den lika långt från Haparanda, som nuvarande Kemi hamn ligger från Torneå stad. Men fastän Torneå stad har järnvägsförbindelse med Kemi, ett avstånd på endast 3 mil, ha finnarna icke varit belättna med denna anordning utan ställt det så, att de få hamn närmare ute vid Röyttä, och då förstår man, att det även på svenska sidan är önskvärt att få hamnen så nära staden, som djupförhållandena på svenska sidan medgiva. Jag vill dock ej inlägga någon gensaga mot att en besiktning göres i överensstämmelse med utskottets förslag. Men det är en annan sak, som har oroat Tornedalsborna ännu mer än de av mig nämnda omständigheterna, och det är det att man fruktar, att frågan om hamnanläggningen skall fördröjas, i fall en sådan utredning kommer att ske. Jag har därför velat i motiveringen få in en sats eller en restriktion i den riktningen, att det efter utskottets förslag om att även den andra hamnplatsen skall undersökas, skulle göras ett tillägg av innehåll, att denna undersökning borde ske endast i den mån utredningen icke därigenom komme att fördröjas.

Utskottet har icke velat gå med på detta tillägg, men såvitt jag fattat utskottet rätt, har det även varit dess mening, att saken är av brådskande beskaffenhet, och att allt bör göras, för att utredningen må ske skyndsamt, utan något oskäligt fördröjande. Jag ville nu, utan att framställa något yrkande, till regeringen på Tornedalsbefolkningens och Haparandabornas önskan göra en framställning om att regeringen måtte så mycket som möjligt påskynda detta ärende och, om ej tvingande omständigheter därtill föranleda, icke anställa en så vidlyftig utredning även om Säivits Bredvik, att detta fördröjer ärendet. Det är ett brådskande ärende. Frågan om hamnanläggningen i Röyttä har kommit till i finska riksdagen på framställning i en motion, och jag har varit i tillfälle att läsa denna motion. Där anföres bland annat, att på svenska sidan icke finns någon lämplig hamn i Tornedalens närhet. Det funnes därför alla

*Anslag
till utredning
rörande
uthamn för
Haparanda.
(Forts.)*

*Anslag
till utredning
rörande
uthamn för
Haparanda.
(Forts.)*

möjliga utsikter, att en hamn i Röyttä skulle draga till sig den svenska handeln upp efter Tornedalen, och att varorna komme att gå på den finska sidan utefter järnvägen där, varigenom denna järnväg finge större utsikt till bärighet. Det såges till och med i motionen, att vissa svenska affärsmän gjort förhands-utfästelser att begagna denna trafikled. Huruvida detta äger någon grund för sig eller icke, kan jag ej säga, men orden stå i den finska motionen, och det bör man åtminstone fästa det avseendet vid, som ord kunna förtjäna.

På grund av detta är det uppenbart, att skyndsamhet är av nöden, och jag ber därför än en gång, utan att göra något särskilt yrkande, att till regeringen få hemställa om all möjlig skyndsamhet vid denna frågas utredning.

I detta anförande instämde herr *Enhörning*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för ändringsarbeten i fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo samt företogs punktvis och momentvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalökning under handelsdepartementet jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.*

Punkten 1.

Uti den till riksdagen den 4 januari 1928 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1928—1929 hade Kungl. Maj:t under åberopande av det vid propositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning, bil. 5» fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen dels, med godkännande av de av departementschefen förordade grunderna för kapitalökning för fonden för rederinäringens understödjande, å riksstaten för budgetåret 1928—1929 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor, dels ock medgiva, att ränta å lån, som framdeles beviljades från fonden, finge utgå efter en räntefot av fem procent.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 61, av herr *S. Stendahl* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 95, av herr *A. Thore* m. fl., hade hemställts, att riksdagen, under uttalande av att ingen höjning av räntesatsen å lån från rederilånefonden nu borde förekomma, måtte besluta, att för kapitalökning för fonden till rederinäringens understödjande å riksstaten för budgetåret 1928—1929 bland utgifter för kapitalökning skulle anvisas ett belopp av fyra miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de av herr Stendahl m. fl. och herr Thore m. fl. väckta motionerna (I: 61 och II: 95), i vad nämnda förslag och motioner avsåge anslagsbeloppet, för kapitalökning för fonden för

rederinäringens understödjande, å riksstaten för budgetåret 1928—1929 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor; *Ang. ökning av rederilånefonden m. m.*

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande räntefoten och med avslag å berörda motioner i samma del, medgiva, att ränta å lån, som framdeles beviljades från fonden, finge utgå efter en räntefot av fem procent.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herrar *Widell, Olsson* i Kullenbergstorp, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården ansett, att utskottet bort hemställa om riksdagens medgivande, att ränta å lån, som framdeles beviljades från fonden, måtte utgå efter en räntefot av fyra och en halv procent.

Mom. a).

Herr **Widell**: Min avsikt var att yttra mig vid moment b), men kanske herr talmannen tillåter mig att yttra mig redan nu. Då rederilånefonden 1903 inrättades, fastställdes räntan till 4 procent. Denna räntesats tillämpades sedermera ända till 1916, då på grund av förhållandena under kriget räntan höjdes till 5 procent. Redan 1922 föreslog emellertid Kungl. Maj:t, att räntan åter skulle nedsättas till 4 procent. Kungl. Maj:ts framställning tillstyrktes av ett enhälligt statsutskott och bifölls av riksdagen, och räntan är fortfarande 4 procent. I samband med sitt förslag om höjning av rederilånefondens kapital har nu Kungl. Maj:t föreslagit, att räntan på de hädanefter utlämnade lånen skulle sättas till 5 procent. I motioner, avgivna inom båda kamrarna, har yrkats, att räntan fortfarande skall bibehållas vid 4 procent. Statsutskottets majoritet har likväl tillstyrkt den kungl. propositionen. Häremot har en reservation avgivits av mig jämte några kamrater från andra kamraren, vilka yrkat, att räntan skall bestämmas till 4 $\frac{1}{2}$ procent.

Handelsministern har som skäl för räntans höjande från 4 till 5 procent anført, att det icke vore riktigt, att staten vid utlåningen av pengar tillämpade en lägre räntefot än vad den själv får betala för statslån. Detta resonemang gjordes 1922, då det var fråga om att sänka räntan, gällande av såväl statskontoret som fullmäktige i riksgäldskontoret, men dåvarande departementschefen, statsrådet *Svensson*, förklarade, att denna omständighet ej kunde få tillmätas någon avgörande betydelse, då det var fråga om att giva rederinäringen ett understöd genom dessa lån. Den uppfattning, som föredragande departementschefen då hyste, biträdades av, såsom jag nämnde förut, ett enhälligt utskott och blev jämväl godkänd av riksdagen. Nu har Kungl. Maj:t intagit en rakt motsatt ståndpunkt och likaså statsutskottet. Skälet för Kungl. Maj:ts framställning finner man i departementschefens yttrande, som jag redan har nämnt.

Det kan ju med skäl frågas, om 1922 års Kungl. Maj:t och statsutskott ha rätt i denna punkt, eller om det är 1928 års Kungl. Maj:t och statsutskott. Jag skall emellertid icke här närmare gå in på den saken. Jag lämnar det därhän. Jag utgår från att departementschefen har rätt, att icke staten bör låna ut pengar till lägre ränta än den själv betalar, men från denna utgångspunkt kan jag för min del omöjligt komma till att räntan bör höjas till 5 procent. Staten kan för närvarande, om det gäller måttliga belopp, låna pengar till 4 $\frac{1}{2}$ procent. Om man sätter räntan därutöver, är det ej längre ett understöd till rederinäringen, som lämnas, utan i verkligheten gör då staten affär på dessa lån, men det är ju icke avsett. Saken kommer för övrigt i tillämpningen att ställa sig så, att det är ytterst fråga om, huruvida Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag om en höjning av kapitalet i samband med en höjning av räntefoten för rederinäringen i verkligheten innebär någon som

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

helst fördel. Förhållandet är nämligen det, att förutom det belopp, som nu skulle tillföras fonden såsom kapitalökning, finnas disponibla i fonden för utlåning 2,800,000 kronor, och för framtiden bliva år efter år disponibla de inflytande amorteringarna, som utlånas i form av nya lån. Om nu ingen ändring sker vare sig beträffande kapitalbelopp eller ränta, kunde dessa penningar lånas ut till rederinäringen mot 4 procent. Nu ökas visserligen kapitalet, men samtidigt höjes räntan till 5 procent, icke bara på det nya kapitaltillskottet utan även på dessa belopp, som äro disponibla från fonden.

Då enligt min mening rederinäringen nu lika väl som 1922, om också kanske icke i fullt så stor grad, är i behov av det understöd, som billiga statslån innebära, och jag ej kan finna, att räntefotens bestämmande till 4 1/2 procent på något sätt medför nämnvärd förlust för kronan, ber jag, herr talman, att få yrka, att i punkten b) orden: »fem procent» ändras till »fyra och en halv procent», i överensstämmelse med min reservation.

Herr Stendahl: Herr talman! Vid något tidigare tillfälle har jag berört rederinäringen och dess förhållande till landets ekonomi i allmänhet. Det har emellertid, då det förekommit, varit mycket ytligt, och jag skall därför tillåta mig att i detta sammanhang något fylligare ingå på vad frågan verkligen gäller.

Om vi gå cirka 30 år tillbaka i tiden, så hade vi då i Sverige praktiskt taget ingen transocean sjöfart. Det svenska varuutbytet till och från transocean hamnar gick på utländska kölar. Resultatet blev också, att då den gamla satsen, att handeln följer flaggan, är fullständigt riktig, den svenska handeln icke i huvudsak gjordes direkt på avsättningsorten för de svenska varorna respektive produktionsorten för våra importvaror, utan denna handel gick till den allra största delen över utländska mellanhänder, huvudsakligen placerade i de stora europeiska städerna Köpenhamn, Hamburg, Bremen, Amsterdam, Rotterdam, London, Le Havre och i mindre omfattning Bordeaux, Marseille och Triest. Orsaken till detta var, att samtliga dessa hamnar hade utvecklad transocean sjöfart, vilken, som jag nyss anförde, saknades i vårt land. Sverige var således kommersiellt sett icke ett självständigt land.

I början av detta århundrade vände sig landet skaffade sig med välvilligt stöd av de svenska statsmakterna en transocean flotta, vilken, då den baserade sig i huvudsak på nybyggnader, blev hypermodern, något som i väsentlig grad hjälpte till att denna nya transocean sjöfart i konkurrensen med andra länders gamla inarbetade linjer kunde slå sig igenom, leva och utvecklas. Understödet från statsmakterna skedde allra först på det sättet, att vissa linjer subsidierades. Man gav de rederier, som satte i gång dessa linjer, ett visst kontant understöd, vilket, sedan linjerna hade fått rotfäste, så att de ej direkt behövde detta kontanta understöd, indrogs, och i stället ersatte man dessa subsidier med statslån till billiga räntor och på fördelaktiga villkor. Denna lånerörelse koncentrerade man i rederilånefonden. Denna fond växte från att 1903 ha varit 5 miljoner kronor till att 1923 uppgå till 20 miljoner kronor. Jag frånser en sak, som icke hör hit, ett visst engångslån på 6 miljoner kronor till Svenska Amerikalinjen, vilket belopp ej togs från rederilånefonden, utan vartill medel särskilt anvisades av riksdagen.

Frågan är nu den: Hur har denna nyskapade rederinäring verkat, och vilken omfattning har den? I statsverkspropositionen finnes en uppgift av statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att dags dato trots den oerhörda framgång och utveckling, som vår rederinäring haft, icke stort mer än 51 procent av det svenska fraktbehovet kunnat täckas av svenska fartyg. Ytterligare finnes det en mycket intressant uppgift i samma proposition, som avser upplysningen om huru det svenska tonnaget kvalitativt förhåller sig till

utländskt tonnage. Där lämnas den uppgiften, att medan av Storbritanniens och Irlands tonnage endast 9 procent och av Norges endast 12 procent är över 25 år gammalt, så är i Sverige ända till 32 procent av tonnaget över 25 år gammalt. Propositionen lämnar vidare den uppgiften, att icke mera än 38 procent av det svenska tonnaget är högst 10 år gammalt, under det motsvarande siffra för Storbritannien och Irland respektive Norge är högst väsentligt mycket större.

Skall med ett par siffror exemplifiera vad det svenska tonnaget, sådant det nu är, i stor omfattning omodernt och otillräckligt, duger till och betyder för Sveriges ekonomi. Jag har här en avskrift av en utredning, som är daterad Stockholm och finansdepartementet den 21 juni 1927 och undertecknad av P. S. Runemark. Det är en utredning angående den svenska betalningsbalansen, och jag tager för givet, att den närmast varit avsedd att skickas till Nationernas förbund. Med användande av dessa i finansdepartementet utarbetade siffror kommer man till följande rätt märkliga resultat:

1925 hade vi en import av 1,446 miljoner kronor, samtidigt som exporten var 1,359 miljoner kronor. Vi hade således det året ett importöverskott på icke mindre än 87 miljoner kronor, men det som då räddade oss till en aktiv handelsbalans var faktiskt det svenska tonnaget, ity att efter avdrag av vissa kostnader i främmande hamnar gav den svenska flottan ett fraktöverskott på 149 miljoner kronor. Om man således från detta fraktöverskott, 149 miljoner, drager importöverskottet, komma vi till ett plus av 62 miljoner, vilket sålunda betecknar den aktiva siffran för den svenska handelsbalansen det året.

Motsvarande siffror för närmast följandet året 1926: importen 1,489 miljoner kronor och exporten 1,419 miljoner kronor. Importöverskottet var således det året 70 miljoner kronor, men med hjälp av de av det svenska tonnaget intjänade frakterna, 169 miljoner kronor, kommo vi i trots av importöverskottet till en aktiv handelsbalans av 99 miljoner kronor.

För år 1927 finnas icke motsvarande siffror, åtminstone har icke jag ännu sett dem utgivna från handelsdepartementet, men de beräkningar, som äro tillgängliga, visa, att man nu för första gången under många år hade ett exportöverskott på cirka 35 miljoner kronor. Handelsbalansen var således i och för sig aktiv. Läger man till dessa 35 miljoner kronor det intjänade fraktöverskottet på 165 miljoner kronor, komma vi upp i en aktiv handelsbalans på 200 miljoner kronor. Det förefaller mig som om det av detta tillfullo skulle vara visat, vilken nytta man skulle kunna hava av att verkligen äga en modern och tillräckligt stor handelsflotta. Om den saken har det i detta sammanhang heller icke varit någon som helst tvist. Kommerskollegium har påpekat, att en utveckling av rederilånefonden är av behovet påkallad och föreslår, att fonden höjes från 20 miljoner kronor till 28 miljoner kronor. Kungl. Maj:t medger själva sakförhållandet, men stannar vid att säga att 5 miljoner kronor borde kunna vara ett tillräckligt belopp och begär att härav för detta år 2½ miljoner kronor skola anvisas. Motionärerna ha ställt sig på kommerskollegii ståndpunkt, och jag för min del har den bestämda uppfattningen, att 8 miljoner kronor snarare är för litet än för mycket. Man är emellertid, på grund av det sätt på vilket statsutskottet skrivit sitt utlåtande, icke bunden vid att anslagsbeloppet endast skall bli dessa nu tillstyrkta 3 miljoner kronor utan det lämnas fritt att komma med nya anslag, om utvecklingen skulle visa, att man nästa år eller under en följd av år framåt skulle behöva mera, ty något principuttalande emot ett sådant förfarande föreligger icke och det är just det, som för mig i detta fall är det viktigaste, isynnerhet som jag anser, att dessa 8 miljoner kronor icke på långt när äro tillräckliga, utan att man bör gå betydligt längre.

Det är givet — det skall villigt medgivas — att det är en fördel, när det

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

som i detta fall handlar sig om stora belopp, att fördela det på en följd av år, ty då växer det svenska tonnage*t* icke språngvis utan jämnt och lugnt, och de svenska rederierna få större möjlighet att placera sina nybyggnader vid svenska varv, genom att nybyggnaderna läggas över en följd av år.

I fall jag således, herr talman, i punkten a) icke har något annat yrkande än det som gjorts av statsutskottet, beror det icke därpå att jag anser det belopp, som här tillstyrks, i och för sig vara tillräckligt, utan endast därpå att jag anser, att det för detta år må vara hänt, men att utlåtandet lämnar det fullt fritt för varje år framåt som behov visas föreligga att taga upp frågan och att därvid, från vederbörande utskott få komma i åtnjutande av en välvil- lig behandling av densamma.

I enlighet med herr talmannens medgivande kommer jag nu över till punkten b) beträffande vilken jag anser, att saken ställer sig väsentligt annor- lunda.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har framhållit, att rän- tan på de 20 miljoner kronor, som för närvarande äro placerade i rederilånefon- den, torde belöpa sig till ungefär 5 %. Under förutsättning att detta vore rik- tigt, skulle ränteförlusten för staten vara 1 % och på 20 miljoner kronor bliva 200,000 kronor om året. Vad betyder nu detta? Jo, det betyder, att svenska staten med 200,000 kronor om året understöder rederinäringen.

Om det hade varit så, att vi här i landet drivit en klar frihandelspolitik, ha- de det ju icke varit något som helst att säga emot statsrådets resonemang, men då så gott som all produktion för konsum här i landet är tullskyddad, undrar jag, huruvida det av herr statsrådet drivna resonemanget är så alldeles riktigt och oangripligt. Nu förhåller det sig emellertid icke på det sätt som herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet uppgivit, att dessa 20 mil- joner kronor skulle kosta 5 % och ränteförlusten per år för staten således vara 200,000 kronor, utan ränteförlusten torde kunna anses begränsa sig till cirka 65,000 kronor. Statsverkspropositionen upplyser visserligen att rederilåne- fonden haft en konstaterad förlust av cirka 10,000 kronor och att osäkra ford- ringar äro beräknade till i runt tal 690,000 kronor. Om vi räkna med att samt- liga osäkra fordringar upptagas som totalförlust, komma vi till att fonden må- ste i vidrigaste fall räkna med en förlust av 700,000 kronor. Denna förlust är en reminiscens från kristiden, och det är ju i och för sig beklagligt att en sådan förlust har uppstått men jag vill å andra sidan alldeles bestämt ha sagt ifrån, att vederbörande, som tillstyrkt dessa lån, äro mycket litet att klandra, ty det fanns faktiskt på den tiden knappast någon levande människa, som kunde bedöma, hur hårt krisen skulle taga. Snarare vågar jag påstå att, när för- hållandet är sådant att fondens förlust i vidrigaste fall kan begränsas till 700,000 kronor, utlåningsrörelsen skötts med synnerlig omsorg, och jag tager för givet — att döma av den kungl. propositionen av i år — att i den mån des- sa eventuella förluster bli konstaterade, vederbörande statsråd kommer att gå in till riksdagen och anmäla desamma till ersättning. Ätminstone ger den kungl. propositionen icke anledning antaga, att man genom högre ränta än vad staten själv behöver ge ut för de upplånade beloppen ämnar täcka eventuella förluster, och det vore väl egendomligt om staten, då den skall gå in för att stödja en näring med lån eller genom kapitalanskaffning — det är här icke fråga om annat — skulle lägga på någon slags straffränta på de solventa lån- tagarna för att med denna täcka tidigare till mindre solventa låntagare bevil- jade lån.

I detta sammanhang vill jag beröra en sak, som det är alldeles nödvändigt att herrarna ha klart för sig i detta sammanhang, nämligen att hela denna rö- relse med rederilånefond och statens ingripande till hjälp för rederinäringen för att anskaffa nödigt kapital för det svenska tonnage*t*s utvidgning och för-

nyelse bottnar i att vi här i Sverige i motsats till vad förhållandet är i vissa andra, gamla sjöfartsidkande kulturländer icke ha samma bankinstitutioner och möjligheter till rederinäringens fromma som de, vilka finnas t. ex. i Holland. Där finns det ett flertal banker, som närmast motsvara våra svenska hypoteksbanker och som icke sysselsätta sig med annan rörelse än att belåna fartygsinteckningar. Men försök komma med en fartygsinteckning till en svensk bank för att få den belånad, utan att man hjälper till med accepter. Vissa rederier ha ju försökt att med säkerhet i fartygsinteckningar lägga upp obligationslån. Dessa obligationer ha emellertid icke samma efterfrågan på den svenska marknaden som de obligationer, bakom vilka fastighetsinteckningar ligga och detta beroende helt enkelt därpå att modern sjöfartsnäring är jämförelsevis ny här i landet. Det har ännu icke gått in i folks medvetande, att fartygsinteckningar verkligen kunna vara prima hypotek, lika bra som prima fastighetsinteckningar.

Det är detta, som gjort att svenska staten ingripit och lagt upp rederilånefonden, och det är detta som gör, att utan rederilånefondens hjälp och utveckling det icke går att få den svenska rederinäringen höjd i den mån som faktiskt är ett landsintresse. Näringen behöver denna stimulans och i och med att denna stimulans icke behöver kosta staten ett enda öre, förefaller det som om den både skulle kunna och borde ges villigt.

Nu skall jag komma tillbaka till frågan om räntesatsen. Vi äro, såvitt jag förstår, klara med att en högre ränta för att återbetala den förlust, som rederilånefonden eventuellt kan komma att lida, icke bör komma i fråga. Jag kommer då till frågan, huruvida staten bör gagna på en sådan understödjande verksamhet som denna verkligen är. I den mån Kungl. Maj:ts proposition skulle bifallas, skulle resultatet bli en räntevinst för fonden av cirka 135,000 kronor om året, och i den mån reservationen skulle bifallas, skulle räntevinsten bli cirka 35,000 kronor. Jag medger, att möjligheten till kapitalanskaffning är det viktigaste och att räntesatsen 4 %, $4\frac{1}{2}$ % eller 5 % är det sekundära, men det förefaller mig vara ett principiellt oriktigt och egendomligt sätt att stödja på sätt som här föreslagits i första hand av Kungl. Maj:t och i andra hand av utskottet. När vi, som förhållandet för närvarande är, ha ett så lågt diskonto att det icke varit så lågt i mannaminne, $3\frac{1}{2}$ %, förefaller det som om statsmakterna skulle kunna låta det bero vid de 4 %, som för närvarande utgå; detta i enlighet med den i ärendet väckta motionen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall på denna punkt.

Skulle motionen avslås, är det ju självklart, att jag kommer att ansluta mig till det av herr Widell framställda yrkandet.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Som herrarna finna av utskottsutlåtandet, har statsutskottet utökat det av Kungl. Maj:t begärda anslaget, 2,500,000 kronor, och föreslagit att till rederilånefonden skulle avsättas ett belopp av 3 miljoner kronor. Inom utskottet rådde stor tveksamhet om huruvida man i dessa tider, då rederinäringen lider under en stor depression, då fartyg läggas upp i massa och det till och med talas om att man skall skrota ned en del fartyg för att konkurrensen därigenom skulle bli mindre mellan de olika rederierna, skulle i denna näring investera ytterligare kapital. Emellertid höjdes ock starka röster till förmån för den av herr Stendahl m. fl. i denna såväl som i andra kammaren framförda motionen om att ett belopp av 4 miljoner kronor skulle för ändamålet anvisas.

Motionärerna ha grundat sitt yrkande på den framställning, som gjorts av den myndighet, vilken närmast har att vaka över denna närings intressen, nämligen kommerskollegium, och som i sina riksdagspetita förordat en ökning av

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

rederilånefonden med 8 miljoner kronor, fördelade på två år med 4 miljoner kronor årligen.

Statskontoret, som yttrat sig över denna framställning, har framhållit sin tveksamhet beräffande huruvida man borde gå med på ett så högt belopp och har ifrågasatt, att beloppet borde något nedsättas. Kungl. Maj:t har, som jag nyss nämnde, gått in för att föreslå ett belopp av 2,500,000 kronor årligen under två år.

Nu hörde jag ju till min stora tillfredsställelse, att motionären själv icke gör något yrkande på den nu föredragna punkten utan nöjer sig med det förslag som föreligger från statsutskottets sida, men motionären får, å andra sidan, icke förvåna sig över att kanske de av utskottets ledamöter, som nu gått med på denna förhöjning, bliva tveksamma, huruvida det var så klokt att nu gå med på denna höjning och känna sig ångerköpta beträffande lämpligheten av densamma. Särskilt en representant här i kammaren var i det allra längsta mycket tveksam, och det erfordrades mycken övertalningsförmåga, för att vi inom utskottet skulle kunna uppnå enighet. Han tackar oss säkerligen icke så mycket för våra ansträngningar i det avseendet.

Då emellertid icke något yrkande framställt på denna punkt, skall jag, herr talman, icke längre uppehålla mig vid frågan om själva beloppet, utan jag skall be att få yttra några ord med anledning av vad som under debatten anförts beträffande den andra punkten, nämligen i frågan om räntesatsen.

Herr Widell lämnade en historik över rederilånefondens tillkomst och nämnde, att det var underförstått, när fonden inrättades, att den skulle genom låga räntan innebära ett understöd åt rederinäringen. Den ärade talaren fullföljde emellertid icke riksdagshistoriken i fråga om våra utlåningsfonder, ty om han det hade gjort, hade han nödgats konstatera, att under de sista åren den meningen allt mer och mer gjort sig gällande, att det hör till en sund statsökonomi att icke på detta sätt dölja en statssubvention genom en låg ränta, utan att varje utlåningsfond skall genom sina räntesatser själv bära inlåningskostnaderna och, i den mån detta icke kan ske, att skillnaden skall anvisas av skattemedel, så att icke staten så att säga sticker huvudet i busken och icke har klart för sig vad den är i färd med för sorts statsekonomi. I det avseendet ha mycket energiska röster höjts från riksdagen, och regeringen har också gått in för detta. I årets statsverksproposition finna vi också under rubriken »Utgifter för kapitalökning» en tabell, som visar hur det i verkligheten förhåller sig med våra utlåningsfonder och med deras förmåga att själva förränta det investerade kapitalet, och vi finna där att bristerna i förräntningen, om man utgår från en räntesats av 5 %, äro nära 4½ miljoner kronor. Efter vad jag inhämtat av förste deputeraden i riksgäldskontoret, så har riksgäldskontoret, som skall räkna med de verkliga, vid varje låns upptagande bestämda räntesatserna i relation till den ränta man får, funnit att dessa utlåningsfonder för närvarande äro nödlidande på över 4 miljoner kronor i fråga om förräntning. Det kapital, som på det sättet sålunda är oförräntat, uppgår till nära 90 miljoner kronor, och det är alldeles tydligt att man, i fall man håller på på det sättet, en vacker dag kommer till en fullständigt ohållbar ekonomisk situation.

Om jag nu återgår till rederilånefonden och litet närmare undersöker grunderna för densamma när den kom till, finner jag, att den lades upp år 1903 och att det då bestämdes en räntesats av 4 %. Om jag så ser på upplåningen, obligationslånen, finner jag, att staten vid den tidpunkten lånade upp medel till 3½ % ränta. Några år senare, efter det rederilånefonden lades upp, var inlåningsräntan 3½ % enligt riksgäldskontorets årsbok, och den får man anse vara tillförlitlig. Man finner således därav att man redan vid tiden för inrättandet av rederilånefonden utgick från att ½ % är skälig riskmarginal, då det gäller att utlämna dessa lån. Sedan ha som bekant under de sista åren de

statslån, som upplagts här i landet, i allmänhet icke kunnat upplånas mot lägre ränta än 5 %.

Om man då skulle taga konsekvensen av det resonemang, som tydligen gjorde sig gällande år 1903, skulle man nu ha räknat med en räntesats av $5\frac{1}{2}$ %. Det är emellertid nu så som herr Stendahl i sitt anförande sade, att vi för närvarande här i landet ha en exceptionellt låg ränta. Men man har ju ingen säkerhet för att, då den tidpunkt inträder, när staten skall taga upp lån, denna låga räntesats fortfarande existerar, och i varje fall ha vi för närvarande icke av upplånade medel något kapital disponibelt till lägre ränta än 5 %.

Det förefaller mig som om det skulle kunna anses höra till sund och klok ekonomi att räkna med faktiska förhållanden och icke att räkna med vilka möjligheter som förefinnas hädanefter. Om man för övrigt ser på länemarknaden i landet för tillfället, trots denna våldsamma räntesänkning, som riksbanken på av för mig oförklarlig anledning vidtagit, finner man att exempelvis ett av våra större trävarubolag i dagarna emitterat ett obligationslån till 5 % efter en kurs av 101 %, och detta bolag bjuder säkerligen lika god säkerhet för sina obligationer som våra rederier bjuda för sina rederilån. Och icke heller något annat av de lån, som utlämnats till teckning, har bjudits ut till lägre ränta än $4\frac{1}{2}$ %, såvitt jag icke är oriktigt underrättad.

Om man skulle utgå ifrån att staten verkligen kan göra om sina 5 % lån, konvertera dem till $4\frac{1}{2}$ %, torde det icke finnas någon stor anledning antaga, att riksgäldsfullmäktige för närvarande skulle våga sig på en konvertering till ännu lägre ränta. Resultatet skulle då bli, att vi hade en halv procent riskpremie, och jag får lov att säga, att om man vill fullfölja den sunda finanspolitik, som statsutskottet, riksdagen och regeringen tidigare ha proklamerat, att utlåningsfonderna någorlunda skola bära sig själva, betyder en riskmarginal på en halv procent en mycket acceptabel låneränta för rederierna. Jag skulle vilja fråga herr Stendahl, vilken annan låneinrättning eller penninginstitut här i landet, som i närvarande stund skulle vara beredd att lämna rederierna ett lån mot säkerhet i fartyg till lägre ränta än fem procent. Jag tror, att det säkerligen skall visa sig, om lånesökande komma till bankinstituten och göra förfrågan härom, att de hålla sig vid ett minimum av sex procent. Det stöd, som lämnas rederinäringen från statens sida, är sålunda icke så föraktligt, även om man håller fast vid de fem procent, som Kungl. Maj:t i sin proposition har föreslagit.

Jag är för min del villig att erkänna, att det i dessa tider, när rederinäringen lider under en stark depression, ligger större vikt än annars uppå att staten icke lämnar denna näring alldeles utan beaktande och hjälp, i den mån sådan kan beredas. Det är ju här fråga om en modernisering av vårt tonnage, i det man vill övergå från de gamla typerna med ångfartyg och segelfartyg till motordrivna fartyg. Det rederi, som herr Stendahl väl bäst känner till och som han står närmast, har ju redan slagit in på den bogen, varför det säkerligen icke är för att kunna modernisera det rederiets fartygsmateriel, som han här pläderar för en lägre ränta, men det finnes många redare, som icke varit lika framsynta. Om man ser på statistiken för de sista tre, fyra åren, hur det exempelvis ställer sig vid en jämförelse mellan Sverige och Norge i fråga om ökning av tonnage, finner man, att under det Sveriges redare i stor utsträckning köpt gammal omodern fartygsmateriel och i oroväckande grad ökat denna del av tonnage, har däremot Norge gått mycket försiktigt fram. Men ser man åter efter, i vad mån en nyanskaffning skett av moderna motordrivna fartyg, finner man, att Norges redare hava varit framsynta och ökat sitt tonnage i avsevärt högre grad än Sveriges redare. Jag tror sålunda, att det är av en viss betydelse, vilka det är som ha hand om rederinäringen, om vem som helst slår sig på denna näringsgren eller om den bedrivs av personer, som

*Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)*

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

verkligen äga nödiga förutsättningar att sköta den på ett rationellt och modernt sätt.

Jag tror, att alla skäl tala för att kammaren här bör följa, vad statsutskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition har föreslagit, eller att räntan bestämmes till fem procent. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i båda punkterna.

Herr statsrådet **Lyberg**: Herr talman! Jag anser mig skyldig att från mera allmänna, finansiella synpunkter säga några ord i anledning av yrkandet, att den ifrågavarande räntesatsen skall sättas till fyra och en halv, eventuellt fyra procent, i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna fem procent. Hela det kapital, som enligt statsmakternas beslut för närvarande står till förfogande för de statliga lånefonderna och fonden för låneunderstöd, uppgår till ungefär 360 miljoner kronor, d. v. s. ett belopp, som motsvarar omkring en femtedel av vår nuvarande statsskuld eller hela den statsskuld, som vi hade för tjugo å tjugofem år sedan. Under de fem senaste åren har av de anslag, som riksdagen anvisat av fasta lånemedel, nära hälften gått till dessa fonder. Det är sålunda en mycket omfattande lånerörelse, som svenska staten för närvarande bedriver. Jag vill icke alls i detta sammanhang ifrågasätta, att lånerörelsen är alltför omfattande, men självfallet är under sådana förhållanden, att bestämmandet av räntesatsen har en avsevärd statsfinansiell räckvidd och att man därför bör noga överväga konsekvenserna, innan man går in för ett bestämmande av räntesatsen under den siffra, som staten själv måste räkna med vid förräntning av statsskulden. Den genomsnittliga räntan å statsskulden utgör för närvarande i det närmaste 4.9 procent. Om man nu lånar ut mot en ränta av fyra och en halv procent, kommer man sålunda avsevärt under denna genomsnittsränta. Det är visserligen sant, att ränteläget för närvarande är exceptionellt lågt och att staten haft tillfälle att under förra året emittera ett lån till lägre ränta än nyssnämnda genomsnittssiffra, men även denna ränta, fyra och en halv procent, var så pass hög, att, om man lägger till omkostnader, kapitalrabatt och dylikt, den effektiva räntan på detsamma blir ungefär 4.6 procent. Vi kunna ju möjligen hoppas, att det låga ränteläget får fortfara en tid framåt, men någon större säkerhet, för att det skall fortfara under den omloppstid, som i regel gäller för lån från rederifonden, d. v. s. åtta år, föreligger givetvis icke; och i allt fall lär den nuvarande genomsnittsräntan icke i så synnerligen hög grad komma att gå ned, detta bl. a. därför att det enligt gällande låneavtal är de lågprocentiga statslånen som direkt amorteras, vilket ju gör, att de kvarvarande komma att draga högre genomsnittsränta. Även om man sätter utlåningsräntan till fem procent, har man sålunda — låt vara att man kommer något över den effektiva räntan å sista statslånet — ingalunda någon säkerhet för att icke i fortsättningen den genomsnittsränta, som staten har att betala, kommer att uppgå till ungefär detsamma som nu eller måhända till ett ännu högre belopp.

Om man ser på frågan ur synpunkten av rederinäringens intresse, är utan tvivel en räntesats av fem procent gynnsam för rederierna i jämförelse med den ränta, som de måste betala, ifall lån sökas och erhållas i privatbank. Jag skulle tro, att för närvarande, trots det låga ränteläget, ett lån på tre månader mot säkerhet, varom här är fråga, icke erhålles mot lägre ränta än fem och en halv procent. Här har ju en ärad talare, som, om jag icke misstär mig, är starkt intresserad i ett stort rederiföretag och som därför besitter sakkunskap på detta område, sagt, att det överhuvud är mycket svårt för rederier att i bank erhålla lån mot sådan säkerhet. Och visst är, att dylikt lån på åtta år icke skulle stå att erhålla i en privatbank mot fem och en halv procent.

måhända icke mot sex procent ränta. Om jag alltså ser på frågan med hänsyn till den ränta staten själv har att betala på sina lån, förhåller det sig ej på det sätt, som en ärad talare menade, eller att staten kan beräkna att »göra affär» på denna utlåning, även om man bortser från de förluster, som staten kan råka ut för — och icke heller har, som en annan talare antydde, räntan satts till fem procent för att låta rederineringen betala »straffränta».

Summan av det hela är, att man med en räntesats lägre än fem procent med hänsyn till statens omfattande lånerörelse — en lånerörelse, som tycks bli allt mer omfattande — utsätter sig för rätt avsevärda ekonomiska konsekvenser. En av dessa konsekvenser, som väl mycket snart skulle få dragas, är den, att även lån från med rederilånefonden likartade fonder skola löpa med fyra och en halv, eventuellt fyra procent ränta i stället för, såsom för närvarande är fallet, fem procent. Sistnämnda räntesats är regel beträffande lån från understödsfond. Den gäller vidare för lån från våra järnvägslånefonder, från vattenkraftslånefonden, från kraftledningslånefonden, från luftfartslånefonden och från industri- och hantverksfonderna. Jag kan undra om det är möjligt att under någon längre tid försvara en räntesats av fyra och en halv procent vid lån från rederilånefonden, där det gäller åttaåriga lån, men vidhålla en räntesats av fem procent på tioåriga industrilån och på de sexåriga lånen från hantverkslånefonden.

Vad beträffar industrilånefonden, är att märka något, som herr Widell i sin historik förbisåg, nämligen att utlåningsräntan förra året höjdes från fyra procent till fem procent på hemställan av Kungl. Maj:t och på enhälligt tillstyrkande av statsutskottet. Herr Widell deltog visserligen inte i statsutskottets behandling av denna fråga beträffande industrilånefonden, men jag anser mig böra konstatera, att om Kungl. Maj:t, såsom herr Widell menade, ändrat uppfattning beträffande räntesatserna, har sålunda också riksdagen på statsutskottets enhälliga tillstyrkande ändrat ståndpunkt. Jag vågar alltså upprepa, att, hur behjärtansvärt än det ändamål är, varom är fråga, det måste vara mycket starka skäl för att nu gå in för en lägre räntesats än fem procent. Det är för övrigt att märka, att även lån från vissa andra än de nämnda fonderna löpa med denna ränta. Så är i regel förhållandet med t. ex. lån från fiskerilånefonden, och även beträffande vissa lånefonder för jordbruket med binärningar, t. ex. norrländska andelsmejerilånefonden och linberedningslånefonden.

Emellertid är det även en annan konsekvens, som bör dragas av ett eventuellt bifall till yrkandet om en lägre räntesats än fem procent, vilken konsekvens icke synes hava beaktats av reservanterna i statsutskottet. Följden bör bli, att en del av det kapitalökningsanslag, varom är fråga, skall utgå av skattemedel, såvida nämligen riksdagen icke vill avvika från de grunder, som sedan några år tillbaka tillämpats beträffande dylika kapitalökningsanslag. Enligt dessa grunder, som riksdagen godkänt och som tillämpats i den föreliggande statsverkspropositionen, bör nämligen så stor del av kapitalökningsanslag till lånefonderna, som motsvarar skillnaden mellan en räntesats på fem procent och en eventuellt lägre siffra, anvisas av skattemedel. Om det sålunda i förevarande fall anslås 3,000,000 kronor, som skola användas för utlåning mot en ränta av fyra och en halv procent, böra 300,000 utgå, icke av lånemedel utan av skattemedel och endast 2,700,000 kronor av lånemedel. Om riksdagen avviker från dessa grunder i detta och vidare i andra fall, kommer det givetvis att få rätt betänkliga konsekvenser för den mycket omdebatterade frågan om lånemedelsplaceringarnas förräntning; ty det skulle betyda, att år efter år underskotten å lånemedelsplaceringarna komme att stiga.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat peka på konsekvenserna av ett eventuellt beslut om lägre räntesats än fem procent.

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.

(Forts.)

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

Herr Boman: Herr talman! Från statsrådsbänken har man liksom statsutskottets ärade ordförande sett statens utlåningsfonder i ett sammanhang och ansett, att rederilånefondens förräntning bör betraktas i samband med frågan om förräntning av statens utlåningsfonder och att den förlust, som staten har lidit på andra fonder, delvis skulle bäras av rederilånefonden, som ju praktiskt taget har arbetat utan förlust under de år den existerat, då förlustsiffran icke överstiger 10,000 kronor.

Jag tycker för min del, att det är all anledning att skilja rederilånefonden från åtskilliga andra fonder, bland annat därför att den ställning, i vilken rederinäringen i vårt land kommit, till icke oväsentlig del har sin grund i åtgöranden från statsmakternas sida. Jag vill erinra om den utomordentligt hårda beskattning, som denna näring underkastades. Jag vill erinra om förbudet att sälja fartyg till utlandet, då sådana kunde säljas till långt bättre priser och varigenom nyanskaffning utan tvivel hade kunnat ske i långt större utsträckning. Om den stora betydelse, som rederinäringen har för vårt lands industri, har, så vitt jag förstår, ingen velat uttala tvivel. Jag betraktar det sålunda som en erkänd sak, att särskilt våra linjerederier på avlägsna farvatten ha den allra största betydelse för landets näringsliv.

Att de ändrade förhållanden, som inträtt med användningen av motorfartyg och moderna konstruktioner på ångfartygens ångpannor och maskiner, som möjliggöra billigare drift, kräva ett förnyande i snabbare tempo av den svenska flottan, är uppenbart. Den erfarenhet, som gjorts under de sista åren av kapitalister, som köpt rederiaktier, är sådan, att alla förhoppningar om att på den allmänna penningmarknaden uppbringa nytt aktiekapital för rederiföretag, som vilja skaffa nya fartyg, äro så gott som uteslutna. Man kan icke räkna med att på den vägen anskaffa några penningar. Lånevägen är den enda framkomliga, och ett förnyande av tonnage är nödvändigt för att bevara konkurrenskraften hos de linjer, som tillkommit och som trafikeras av svenska linjerederier.

Här föreligger nu en motion, innefattande dels ett ökande av rederilånebeloppen och dels en räntenedsättning. Beträffande räntenedsättningen vill jag gent emot dem som försvara den av utskottet föreslagna räntan framhålla, att om också lån till en ränta av fyra och en halv procent möjligen skulle innebära någon obetydlig uppoffring för staten, är denna så ringa, att jag icke tycker, att man behöver räkna därmed, och att det, som statsrådet antydde, skulle vara behövt att taga en del från skattemedel, därför att man icke med säkerhet vet att staten kan upptaga lån till fyra och en halv procent under 8 år, tror jag icke på. Jag tror tvärtom, att riksgäldskontoret i dag kan upptaga lån på sådant sätt, att en dylik ränta utan förlust för staten kan bestämmas vid lån ur rederilånefonden för åtta år framåt. Nu upptagas nämligen statslån med fast ränta bunden på mycket lång tid. Jag skulle således i fråga om räntefoten vilja ansluta mig till det yrkande, som innefattas i herr Widells reservation.

Vad själva lånebeloppet beträffar, anser jag det vara av mindre betydelse. Man ser av den lämnade redogörelsen, att det på ett halvår förelåg ansökningar om lån på 13.7 miljoner kronor, angående vilka kommerskollegium har uttalat, att övervägande delen synas vara förtjänta av bifall. Då man sedan får veta, att den svenska varvsindustrien ligger som förlagsgivare till rederierna med belopp, som vida överstiga hela rederilånefondens kapitalbelopp, och vidare vet att landets affärsbanker i mycket stor omfattning äro förlagsgivare åt rederinäringen, anser jag det betydelselöst, om fonden ökas med en eller två miljoner. Den är och måste bli otillräcklig.

Den enda framkomliga vägen, om man vill stödja rederinäringen, torde vara, att man här i landet söker få till stånd en Sveriges fartygshypoteksbank eller

fartygshypotekskassa, som kunde utge obligationer mot säkerhet av in-teckningar i nya fartyg. Med de möjligheter, som nu finnas, att genom assurans täcka de risker, som fartyg löpa, borde sådana lån kunna utlämnas utan nämnvärd eller onaturlig risk. Jag tror, att en sådan institution, särskilt om den, som jag anser, att den förtjänar, kunde få statsstöd i en eller annan form, skulle kunna icke allenast övertaga hela rederilånefondens rörelse utan också på ett helt annat sätt gagna sjöfartsnäringen samt därmed vårt lands handel och industri, som ha så nära samband med rederinäringen.

Såsom frågan nu ligger, åtnöjer jag mig med att yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Widell m. fl.

*Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)*

Herr **Stendahl**: Min ärade vän herr ordföranden i statsutskottet framhöll, att han jämte åtskilliga andra medlemmar av statsutskottet hade varit synnerligen betänksam emot en ökning av rederilånefonden utöver vad som föreslås i den kungl. propositionen, därför att en sådan väsentlig del av det svenska tonnage icke för närvarande kunde drivas med vinst utan närmast stode inför nedskrotning. Själva sakförhållandet, att en väsentlig del av det svenska tonnage står inför nedskrotning och icke kan drivas med vinst, är riktigt, och uppgiften är i full överensstämmelse med den kungl. propositionen, som angiver, att av det svenska tonnage endast 38 procent håller sig inom tioårsgränsen. Hela återstoden är mer än tio år, medan motsvarande siffra för Storbritannien och Irland är 50 procent och för Norge 53 procent. Det finnes ingen av herrarna, som icke har personlig erfarenhet av att man, när man råkar ut för en ekonomisk kris, mycket lättare kämpar sig igenom svårigheterna, om man har med moderna saker att göra. Ett modernt hus håller bättre i en huskris än ett gammalt och omodernt. Så är även med fartyg likaväl som med egendommar och material och industri av vad slag herrarna än vilja röra sig med. Resultatet måste därför, såvitt jag förstår, logiskt bliva motsatsen mot det av den ärade ordföranden i statsutskottet dragna, nämligen att då vi äro så långt efter, men vilja fram, understödet borde givas i kraftigare utsträckning eller snabbare än som här ifrågasatts, om man nämligen verkligen vill stimulera den näring, som det här är fråga om.

Beträffande de olika räntesatserna och konsekvenserna av de olika förslagen, är läget renodlat följande. Ett bifall till motionen betyder en ren förlust för staten av omkring 65,000 kronor om året, vilken, jag medger det villigt, i enlighet med finansministerns uppfattning måste täckas av skattemedel, om man vill handla sunt. Detta är den klara konsekvensen av motionen utan några som helst försök att maskera den.

Resultatet av ett bifall till den vid statsutskottets utlåtande fogade reservationen av herr Widell m. fl. blir en räntevinst för staten på c:a 35,000 kronor såsom förlustmarginal. Staten gör således vid ett bifall till nämnda reservation ingen förlust, och även med den mest stränga tillämpning av herr finansministerns resonemang behöver icke någon del av kapitalökningen tagas av skattemedel.

Ett bifall till den kungl. propositionen i ärendet betyder ett ränteöverskott av 135,000 kronor, vilket belopp väl i första hand skulle användas antingen för täckande av ränteförluster å lån från andra fonder, vilka icke ha med rederinäringen att skaffa, eller också för att täcka kapitalförlust, som eventuellt kan uppstå å rederilånefonden, något som enligt min uppfattning icke bör komma i fråga.

Herr **Kobb**: Herr talman, mina herrar! Jag skall genast be att få säga, att den beräkning, som den siste ärade talaren här framlade rörande en räntevinst för staten å 135,000 kronor vid bifall till den kungl. propositionen, är

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

alldeles felaktig. Här gäller det nämligen endast en förhöjning av räntan å lån, som framdeles skola utlämnas. Det kan aldrig vara fråga om annat än ränta på de 3 miljoner kronor, som här beviljas.

Vidare vill jag framhålla, att herr Boman tydligen missuppfattat såväl finansministern som statsutskottets ordförande, då han säger, att meningen är att höja räntan för att få tackning för förluster på lån från andra fonder. Det förhåller sig inte alls på det sättet. Den tackning, som man skulle kunna säga här kommer i fråga, gäller en tackning på en del av den förlust, som staten under alla förhållanden gör på rederilånefonden.

Jag skulle också vilja säga, att jag tycker, att man i alla fall måste betrakta denna understödsrörelse från statens sida, såvitt angår varje särskild fond, i dess helhet och icke så mycket skilja på de olika lånen från en viss fond. Man bör då ställa så till, att de belopp, staten får tillbaka, ungefär täcka de utgifter, staten haft för lånerörelsen från en viss fond. Det är icke meningen, att staten skall förtjäna på den näringsgren, som staten vill stödja; staten skall ju i stället betjäna denna näring. Men staten skall inte heller förlora på sin understödsverksamhet.

Utgående från denna synpunkt ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag om 5 procents ränta.

Herr Stendahl: Med anledning av den siste ärade talarens anförande vill jag medgiva, att den anmärkning, han framställde mot mitt anförande, till en viss grad är riktig, i det att de av mig angivna siffrorna inte samtliga verka ögonblickligen. Men de verka successivt. För nästkommande budgetår kommer det att gälla i fråga om de 3 miljoner kronor, som nu beviljas, samt de 2.8 miljoner kronor, som förut finnas disponibla för utlåning. Beträffande de 20 miljoner kronor, som förut anvisats, (med frånräknande av nämnda 2.8 miljoner) kommer det att verka successivt allt efter som de redan utlämnade lånen återbetalas.

Är det så, att man vill principiellt hålla på den av den siste ärade talaren hävdade ståndpunkten, måste konsekvensen absolut bli ett bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Kobb: Jag vill bara med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade framhålla, att det går inte an att räkna på detta sätt med de 2.8 miljoner kronor, som nu finnas disponibla för utlåning. Beträffande dem får man lov att komma ihåg, att de delvis äro upplånade till högre räntesatser. I avseende å dem kommer antagligen en ränta å 5 procent icke att täcka den kostnad för statsverket, som lånens utlämnande medför.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande momentet hemställt.

Mom. b).

Herr Widell: Herr talman! Jag ber att få upprepa mitt tidigare framställda yrkande om bifall till punkten b) med den ändringen, att orden »fem procent» ändras till »fyra och en halv procent».

Herr Stendahl: Herr talman! Jag skall be att få upprepa mitt tidigare framställda yrkande om bifall till motionen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande momentet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Widell*, att riksdagen skulle medgiva, att ränta å lån, som framdeles beviljades från fonden, finge utgå efter en räntefot av fyra och en halv procent; samt 3:o), av herr *Stendahl*, att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna, i vad de avsåge räntesatsen å lån från rederilånefonden.

Ang. ökning
av rederilåne-
fonden m. m.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten 1 mom. b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Widells* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölles.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående beredande av rätt för kvinnor att söka och innehava klockarbefattning.

Om kvinnas
behörighet
till klockar-
befattning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 314, vilken behandlats av första lagutskottet, hade fru *Östlund* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att kvinnor måtte erhålla rätt att söka och innehava klockarbefattning och för riksdagen därom framlägga förslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Akerman*, *Klefbeck*, *Schlyter*, *Svenson* i Eskhult, *Bissmark*, *Lindqvist* i Halmstad och *Karlsson* i Vätö samt fru *Östlund*, vilka ansett, att utskottets eget yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i syfte att bereda kvinna rätt att söka och innehava klockarbefattning samt för riksdagen därom framlägga förslag.

*Om kvinnas
behörighet
till klockar-
befattning.*
(Forts.)

Herr Åkerman: Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation, till vilken jag skall be att få yrka bifall.

Herrarna erinra sig helt visst, att denna fråga var före här i riksdagen sist år 1926. Lagutskottet hade då liksom nu avgivit ett avstyrkande utlåtande. Detta avstyrkande grundade sig, som herrarna finna — 1926 års utlåtande är intaget i det nu föreliggande betänkandet — huvudsakligen eller så gott som utslutande på formella skäl. Man ansåg nämligen, att frågan om kvinnas behörighet till klockartjänst borde lösas i ett större sammanhang. Man syftade därvid på den stora utredningen angående kantorsfrågan. Denna fråga hade varit före en gång här i riksdagen och fallit, men kyrkomötet hade gjort framställning hos Kungl. Maj:t, att frågan måtte åter föreläggas riksdagen. Man syftade också på behörighetsakkunnigas betänkande, i vad detta avser de kyrkliga befattningarna, och man trodde sig hava anledning att hoppas, att Kungl. Maj:t skulle ägna denna fråga det övervägande, som den förtjänade.

Sedan dess ha nu två år gått, och ingenting är åtgjort. Det hopp, vi ställt till Kungl. Maj:t, »tycks ej fullbordat bli». Under sådana förhållanden tycker jag för min del, och det mena också alla mina medreservanter, att det väl knappast går an att vänta längre. Vi hemställa därför, att riksdagen ville ge Kungl. Maj:t en påstötning om att lägga fram denna fråga. Det är ju egentligen också underligt, kan man säga, att när nu kvinnorna hava släppts fram till så gott som alla befattningar, skall man förvägra dem att bli just klockare, vartill de väl borde passa synnerligen bra.

Fastän ärendet kanske nu föreligger till bedömande endast ur mera formella synpunkter, har jag verkligen gjort mig besvär att se efter vad som i en del föregående diskussioner yttrats angående kvinnas lämplighet eller olämplighet för klockarsysslor. Jag erinrar mig då särskilt en diskussion, i vilken en gammal biskop, som var känd för sitt trevliga skämtlygne, deltog raskt och oförfärat som vanligt. När man då ansatte honom och ville ha besked, varför i all världen inte kvinnorna kunde få bli klockare, så erinrade han om den tavla, som finns i kyrkorna, där numren på psalmerna uppsättas under gudstjänsten, och han sade, att han inte tyckte, att det vore lämpligt, att en kvinna skulle kliva upp på trappstegen framför tavlan för att flytta på dessa siffror. Sådana skäl har man framfört, mina herrar! Det var ju visserligen sagt på skämt, men i alla fall! Nå, det var på den tiden. Nu tror jag, att de nyfikna — om det finns några sådana kvar — inte längre ha behov av att kvinnorna kliva upp på dylika trappstegar. Det skälet lär väl därför inte längre kunna ens på skämt återopas.

Jag har hört blott en enda invändning av verklig innebörd anföras, nämligen att man inte riktigt vet, vilka funktioner som inbegripas i klockarsysslan. Men det är väl inte värre med den saken än att om det skulle vara någon församling, där man har överlämnat så märkvärdiga funktioner till klockaren, att man inte anser det lämpligt, att en kvinna får handhava klockarsysslan, så utnämner man inte en kvinna i den församlingen.

Man har vidare anført, att ett uppskov inte är så farligt, ty kvinnorna kunna söka dispens, och dispens beviljas alltid. Ja, det är riktigt, att dispens beviljas, men man får dock besinna, att det är förenat med rätt mycket besvär. Vi ha också i reservationen tillåtit oss påpeka, att det även är förenat med kostnader. En sådan resolution kostar 40 kronor, och 40 kronor är minsann inte någon liten summa för en fattig och anständig flicka.

Herr Dahl, Georg: Då första lagutskottet för tvenne år sedan handlade en motion, som var fullt identisk med den förevarande, återopade utskottet den omständigheten, att frågan om kvinnas behörighet till prästerliga och kyrk-

liga befattningar hade gjorts till föremål för utredning av särskilda sakkunniga, vilka också hade avgivit betänkande och framställt förslag i ärendet. Detta vore, menade utskottet, anledning nog att för det dåvarande, i avvaktan på att frågan på grundval av detta sakkunnigbetänkande förelades riksdagen, icke förorda bifall till motionen i fråga.

Detta skäl föreligger ännu och har föranlett utskottet att vidhålla sitt år 1926 gjorda uttalande. Nu säger den siste ärade talaren, utskottets ordförande, och de övriga reservanterna med honom, att det kan hysas en viss farhåga för att denna utredning skulle bli undanskjuten. Jag tror inte, att detta behöver befaras. Om denna utredning endast avsåge den nu föreliggande, tämligen obetydliga frågan, skulle man ju kunna befara något sådant, men den gäller ju kvinnas behörighet till kyrkliga tjänster i allmänhet, och då kan man väl med säkerhet vänta, att saken icke tiges ihjäl, utan att det avgivna förslaget i en eller annan form förelägges riksdagen. Lämpligt är ju, att dessa frågor avgöras i ett sammanhang.

Som ett stöd för bifall till motionen har vidare återopats, att det nuvarande dispensförfarandet vållar åtskilligt besvär och olägenhet ävensom kostnader för de sökande. Detta skäl tycker jag dock inte bör tillmätas allt för stor vikt. Man kan ju inte bortse ifrån att den prövning, som föregår dispensförfarandet, har en viss betydelse. Det förekommer, visserligen icke i många fall, men i några, att dispensansökningen avslås, och detta synes mig vara ett bevis för att prövningen inte varit alldeles utan gagn.

Det upplystes också inom utskottet, att på en del platser vissa av klockarnas uppdrag äro sådana, att de inte lämpligen böra anförtros åt en kvinnlig befattningshavare. Törhända är detta anledningen till att dispens i vissa fall icke beviljats.

På nu anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i det föreliggande utlåtandet.

Herr Klefbeck: Herr talman! Då denna fråga var före för två år sedan, voro vi endast två reservanter, båda socialdemokrater, men kammaren gick den gången ändå med på reservationen. Nu äro vi åtta reservanter — alltså halva utskottet — och nu äro bland oss representerade inte endast socialdemokraterna utan även högern och bondeförbundarna. Jag tror inte, att jag behöver mera än hänvisa till detta för att första kammaren skall villigt vidbliva sitt förra gången fattade beslut.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: År 1910 väckte jag en motion med enahanda yrkande som den nu föreliggande, och den gick igenom i bägge kamrarna, till och med i den dåvarande första kammaren trots biskop Billings energiska motstånd. Då man nu befinner sig i året 1928 och ser, att denna riksdagsskrivelse ännu inte kunnat avkasta någon åtgärd, utan att saken står ännu mera i stöpet än någonsin, kan man verkligen vara förlåten, om man tycker, att det går ändå ofta nog allt för långsamt.

Under förhoppning att denna sak skall kunna påskyndas — en svag förhoppning dock, herr talman — yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Bissmark: Herr talman! Då jag anslutit mig till reservationen i denna fråga, har det inte skett av någon överdriven entusiasm för kvinnans likställighet med mannen i fråga om befogenhet att söka alla möjliga befattningar. Men jag har för min del ansett, att den striden redan är utkämpad. Kvinnorna hava redan stormat fästningen. Då är det lönlöst att fortsätta striden om en liten ytterskans, helst som denna ytterskans tycks vara gjord till all-

*Om kvinnas
behörighet
till klockar-
befattning.*

(Forts.)

*Om kvinnas
behörighet
till kloakar-
befattning.
(Forts.)*

män promenadplats därigenom, att dispens alldeles undantagslöst meddelas av Kungl. Maj:t. Hindret består nu endast däri, att vederbörande har att erlægga 40 kronor i dispensavgift.

På dessa skäl yrkar jag bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där- under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter giv- ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

*Ang.
rätten till in-
mutning inom
vissa län.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 30 december 1927 dagtecknad; till lagutskott hänvisad pro- position, nr 4, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, un- der åberopande av propositionen bilagda i statsrådet förda protokoll, föresla- git riksdagen att antaga följande förslag till

Lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 (nr 88) om inskränk- ning i rätten till inmutning inom vissa län.

Härigenom förordnas, att lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län, vilken lag gäller till den 1 januari 1929, skall äga fortsatt giltighet till den 1 januari 1930.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av propositionen inom första kammaren väckt motion, nr 216, däri herr *Asplund* hemställt, att riksdagen ville, under förklaring att Kungl. Maj:ts proposition nr 4 icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del antaga vid motionen fogat förslag till lag om inskränkning i rätten till in- mutning inom vissa län.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt
- 2) att den i anledning av propositionen väckta motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Asplund: Herr talman! Det är väl inte mycket lönt, att jag tar till orda i denna sak, men när det både i utskottets utlåtande och i departementschefens yttrande i propositionen framhålles som ett viktigt skäl till förmån för den nu ifrågavarande lagen, att förlängningen av densamma i fjol godkändes i båda kamrarna utan debatt, anser jag mig skyldig att ändå yttra några ord.

Utskottet har i likhet med departementschefen funnit, »att det icke ådagalagts något behov av att i det skede, vari gruvlagstiftningsfrågan nu kommit, söka genomföra en mera detaljerad lagstiftning av fortfarande provisorisk karaktär».

Med detta uttalande torde först och främst avses, att gruvlagstiftningsfrågan nu kommit så långt, att man kan vänta ett snart framläggande av förslag till ny gruvlag. I detta avseende är jag av en helt och hållet annan uppfattning. I det betänkande rörande gruvlagstiftningen, som i fjol somras avgavs av socialiseringsnämnden, ha nämligen uppdragits två helt och hållet nya linjer, som under de föregående gruvlagstiftningskommittéernas arbete aldrig varit före. I de yttranden, som hava avgivits i anledning av socialiseringsnämndens betänkande, har det framkommit förslag från inflytelserika håll, som ytterligare splittrat meningarna om de allmänna principer, efter vilka en gruvlagstiftning borde läggas. Det är ett fullkomligt virrvarr av mycket oförenliga uppfattningar, som gjort sig gällande just under det sista halvåret.

I betraktande av den långa tid, under vilken man arbetat på en ny gruvlag, och det läge, vari frågan nu har kommit, kan jag under sådana förhållanden inte förstå annat än att vi ha att räkna med att det kommer att förflyta åtminstone ett tiotal år, innan denna nya gruvlag kan komma till stånd. Det blir helt enkelt nödvändigt att börja om ifrån början. Det är ju också betecknande, att sedan en hel rad olika förslag framlagts, börjar man i det allra sista att debattera de allmänna principerna för en ny gruvlagstiftning.

Man kan således inte här göra gällande, att det skulle vara ett fullkomligt onödigt arbete att i den nu föreliggande lagen intaga vissa allmänna bestämmelser för de dispenser, som skulle beviljas av Kungl. Maj:t, givetvis med öppen rätt för Kungl. Maj:t att därtill göra de tillägg, som i varje särskilt fall kunna finnas lämpliga.

Då det vidare säges, att det inte har ådagalagts något behov av sådana särskilda bestämmelser, vill jag åberopa, att kommerskollegium i varje fall har yttrat sig sålunda (återgivet på sid. 10 i propositionen): »Den erfarenhet, kollegium vunnit av författningsens tillämpning, är emellertid av den beskaffenhet, att kollegium numera ser sig föranlåtet biträda den ståndpunkt bergmästaren intager. Av bergmästarens yttrande över nu föreliggande fråga om förlängning av författningsens giltighetstid framgå tydligt de olägenheter, kollegium åsyftar.»

Dessa olägenheter finnas ju anförda både i propositionen och i den motion, som jag har väckt i frågan. De äro först de praktiska olägenheter, som sammanhånga därmed, att handelsdepartementet skall för varje särskilt dispensfall ingå på en prövning, i vad mån bestämmelser utöver föreskrifterna i gruvstadgan av den 16 maj 1884 skola tillämpas. Därvid har ju departementet brukat utgå från de bestämmelser, som varit gällande i den numera upphävda 1918 års lag. Men det medför sina vissa risker att på detta sätt i ett departe-

*Ang.
rätten till in-
mutning inom
vissa län.
(Forts.)*

Ang.
rätten till in-
mutning inom
vissa län.
(Forts.)

ment — som väl inte besitter den allra högsta kompetens i fråga om lagskrivning — av och till göra förändringar i bestämmelserna. Jag har i motionen anfört ett exempel. Man medgav — mycket riktigt — en förlängning av den tid, inom vilken arbetet på malmens blottande skulle vara fullgjort samt ansökan om utmål ingiven, varigenom denna tid kunde utsträckas till fem år. Samtidigt förbisåg man emellertid, att om det gällde en inmutare, som fått dispens för inmutning på kronjord, kunde denne begagna sig av denna rättighet på så sätt, att han först omkring den tid, då fristen utgick, blottade malmen och ingav ansökan om utmål. I så fall kunde den tid, som bestämts för kronan att avgöra, huruvida kronan ville begagna sin jordägareandel eller ej, komma att förflyta, innan utmålsförrättningen ägt rum, och denna förrättning är i regel det första tillfälle, kronan har att undersöka fyndigheten och se vad den är värd.

Denna felaktighet har ju sedermera ändrats på så sätt, att man i efterföljande dispensfall har gått in för att kronans rätt att anmäla sig skall utsträckas till att gälla i varje fall ett år efter utmålsförrättningen, så att inte den förut angivna tiden av fem år från musedels utfärdande skall kunna åstadkomma en förlust för kronan.

Andra liknande förhållanden kunna dock inträffa, om man åt ett departement överlåter att företaga detaljändringar på vissa punkter av särskilda bestämmelser för inmutningar, utan att det noga undersökes, huruvida dessa ändringar kunna hava mindre lämpliga följdverkningar på andra håll.

En annan olägenhet av att man för varje dispensfall skall uppgöra särskilda bestämmelser är, att det tar en onödigt lång tid, innan ett dispensärende blir avgjort. Detta kan medföra stora kostnader för en malmletare, som under sitt sökande efter den fasta klyften till en malmfyndighet, som är ådagalagd genom förekomst av lösa malmblock, råkat träffa på ett kronoskifte. Han är då förhindrad att fortsätta letningen, till dess att han fått dispens för att göra inmutningar å kronomarken. Jag har i mitt yttrande till justitieministern i höstas och nu i min motion påpekat vilka dröjsmål som härigenom förorsakats, och detta har bestyrkts av kommerskollegium. För övrigt förefaller det mig vara ett avsteg från den gamla principen, att riksdagen bör hava rätt att yttra sig vid förändringar i gällande gruvstadgas bestämmelser. Detta har varit vanligt åtminstone från och med 1855, ända till dess denna lag av år 1926 tillkom.

Kommerskollegium har för sin del den uppfattningen, som jag även delar, att denna lags ordalydelse egentligen innefattar, att man för det särskilda dispensfallet icke skulle ha rätt att göra några förändringar alls i bestämmelserna i 1884 års gruvstadga. Sålunda skulle en inmutningsrätt vara beständigt, och man skulle icke ha rätt att begränsa den, vilket dock har gjorts i hittillsvarande dispensfall, sedan detta i infordrade utlåtanden tillstyrkts såsom otvivelaktigt överensstämmande med *statsmakternas verkliga mening* vid lagens antagande.

I en sådan relativt obetydlig fråga som den om rätt att meddela koncession på icke inmutningsbara fyndigheter såsom fältspatfyndigheter, kvarts-, kalk- och stenbrott m. m. fattar riksdagen varje år beslut om att åt Kungl. Maj:t upplåta sådan rätt, *dock högst för tio år i sänder*. Men här har man lämnat fältet alldeles fritt för Kungl. Maj:t att följa just de nya riktlinjer, om en till tiden obegränsad inmutningsrätt, som från vissa håll framkommit under debatten om socialiseringsnämndens yttrande om de allmänna principerna för gruvlagstiftningen.

Jag kan icke här framställa något yrkande om bifall till min motion, utan jag skall inskränka mig till att anhålla om återremiss av detta ärende till lagutskottet.

Herr Åkerman: Herr vice talman! Det var en kolossal svartmålning, herr Asplund lämnade av gruvlagstiftningens läge här i landet, men det är ju klart, att inte kan man begära, att herr Asplund skall vara glad, då han årligen återkommer med sin motion och alltid får samma svar. Det är ju också tråkigt för en fackman, som naturligtvis är kanske mer än andra intresserad av frågan, att finna, att dess lösning går något långsamt, men att det skulle dröja så länge som herr Asplund förutsatte, innan gruvstadgan ligger på riksdagens bord, det vill jag inte tänka mig möjligheten av.

*Ang.
rätten till in-
mutning inom
 dessa län.
(Forts.)*

Nu har herr Asplund i år anfört huvudsakligen samma skäl som förut. Det enda nya skälet är, att han nu kan stödja sig på att kommerskollegium i någon mån synes hava ändrat mening. Kollegium har visserligen även förut i princip stått på herr Asplunds sida, ehuru kollegium låtit bero vid status quo men i år vill kollegium gå herr Asplund helt till mötes och göra den ändring han föreslagit. Detta skulle då vara av rent praktiska skäl. Men vilka äro dessa praktiska skäl, herr Asplund? Jag tror, att kanske det förnämsta för herr Asplund är, att det, som han säger, går litet för långsamt på detta område och att det blir en hel massa långa lagparagrafer som skola skrivas av på mutsedlarna. Ja, att det går så långsamt lär väl inte bero på de av herr Asplund påpekade förhållandena utan helt enkelt därpå, att vederbörande myndighet måste ha någon tid för att överväga ärendena, och inte kan detta gå fortare, i fall man gör den ändring herr Asplund föreslagit. Detta är ju vad jag skulle vilja kalla en ren skrivfråga, men den kan man väl ordna genom formulär och blanketter, varigenom man kan övervinna de svårigheterna, så inte behöver det väl dröja för den skull.

Nu har herr Asplund antytt, att handelsdepartementet kanske inte skulle vara fullt moget att sköta dessa lagsaker. Jag undrar, herr Asplund, om man kan säga det, men skulle mot förmodan så vara fallet, står det ju departementet fritt att tillkalla hjälp från justitiedepartementet, som jag vet med nöje lämnar den hjälpen. Det är minsann inte så ofta, det kommer i fråga att lämna dispens. Det har bara varit några få gånger under hela denna tid som det har ifrågakommit, så nog kan handelsdepartementet, eventuellt med biträde från justitiedepartementet, klara den saken.

Ja, här kunde vara mycket mera att säga om denna sak, men jag skall bara nämna en enda detalj till. Jag vill erinra om att beträffande 1916 års lagstiftning, vilken, såvitt jag vågar förmoda, är ändå viktigare än denna, har Kungl. Maj:t dispensrätt, och man har aldrig hört, att detta vållat några bekymmer. Varför skulle Kungl. Maj:t missbruka sin dispensrätt i dessa — jag vågar säga det, och herr Asplund får inte ta illa upp — relativt kanske mindre viktiga fall? Och jag vill tillägga, att jag tycker det blir smidigare ordnat på det sätt som vi nu ha, då Kungl. Maj:t har rätt att i de olika fallen jämka ihop dispenserna, så att det passar.

Då nu herr Asplund årligen återkommer med detta förslag och kanske har något slags patos för denna fråga, gör det mig ont, att jag, herr talman, måste yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Asplund: Ja, herr talman, det är bara andra gången som jag har kommit med detta förslag. Jag tyckte, som sagt, icke, att jag skulle besvara kammaren med något yttrande i föl, därför att ärendet framkom vid en så sen tidpunkt av riksdagen och eftersom det då dröjde så länge från propositionens avgivande, till dess utskottets yttrande inkom, men denna gång har utskottets utlåtande kommit så hastigt, att utskottet omöjligen kan ha medhunnit den realbehandling i detalj, varom jag i motionen uttalat en ödmjuk förhoppning.

Ang.
rätten till in-
mutning inom
vissa län.
(Forts.)

Beträffande åberopandet av 1916 års lag måste jag tala något litet om det fallet. Man har åberopat 1 § i 1916 års lag, som lyder så här: »Utländsk medborgare må ej utan Konungens för särskilt fall givna tillstånd här i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, *ej heller i något fall härstädes inmuta mineralfyndighet.*» Det lagrum som man stöder sig på, när man vill göra gällande, att Kungl. Maj:t skulle ha obegränsad rätt att skriva lagar i varje särskilt fall för en dispens till inmutning, innehåller alltså, att en utlänning får icke i något fall härstädes inmuta mineralfyndighet. Det innehåller en bestämmelse, att *Kungl. Maj:t icke har rätt att medgiva någon dispens alls i fråga om inmutning.* Jag kan icke förstå, att ett sådant lagrum kan utgöra någon grund för den av departementschefen och lagutskottet hävdade rätten.

Det har här gjorts gällande, att den långa tid, som åtgår, innan Kungl. Maj:ts beslut om dispens föreligger så, att mutsedel kan utfärdas, skulle bero på det sakliga övervägande, som i varje särskilt fall får göras. Ja, beträffande det sakliga övervägandet får jag säga, att åtminstone för vederbörande bergmästare och kommerskollegium är det alldeles omöjligt, när det är 25—30 meters jordtäckning, som döljer en fyndighet som man begär att få inmuta för att kunna undersöka, omöjligt, säger jag att kunna avgöra, huruvida det i det ena eller andra fallet bör givas några olika bestämmelser. Men här var ju fråga om avskrivningen av en lagtext, som man ändrar från fall till fall, kanske endast i obetydliga detaljer. Jag kan ju nämna, att i de tre fall, som äro omnämnda i mitt yttrande på sid. 5 i propositionen, förflöto ifrån det att Kungl. Maj:ts dispens beviljades, till dess att det kungl. brevet därom inkom till kommerskollegium, i fallet angående Storålden nr 1—3 en månad tre dagar, beträffande Kedträskheden nr 1—6 en månad 12 dagar, och beträffande Rackejaur Myrgruva nr 1—6 en månad 12 dagar. Jag vet ju inte, om detta berodde på att det var så mycket att skriva. Mutsedlarna kunde utfärdas i dessa fall efter respektive nio, fyra och nio dagar, efter det att bergmästaren delgivit Kungl. Maj:ts dispens. Jag kan ju inte påstå, att det där förfaringssättet att skriva en lag för varje gång varit orsaken till dröjsmålet med expeditionernas utfärdande från departementet.

Sedan fick jag som bergmästare det rådet att skaffa formulär och blanketter för utfärdandet av mutsedlarna. Men det är ju det, som icke är möjligt, när man för varje särskilt dispensfall icke vet på förhand, vad det blir för ändringar i lagtexten.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Åkerman: Endast ett par ord i anledning av den siste ärade talarens anförande.

Först urgerade herr Asplund, att vi skulle behöva återremiss, eftersom det antagligen gått litet för fort denna gång i utskottet, medan det i fjol dröjde länge. Men att det gick fort i år, berodde på att vi kunde saken från i fjol. Att vi emellertid tagit reda på det nya, som förekommit, kan herr Asplund vara övertygad om.

Så säger herr Asplund, att de formulär som jag talade om, kunna icke hjälpa, därför att det alltid kommer till något nytt. Ja men det gör det ju även enligt hans eget förslag. Han har ju föreslagit, att det i varje särskilt dispensfall skulle kunna lämnas bestämmelser utöver de allmänna bestämmelserna.

För övrigt vill jag nämna, att herr Asplund alldeles missförstått mitt citat av 1916 års lag. Den handlar ju om rasande mycket annat än gruvor, då den ju innefattar bestämmelser om all fast egendom.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang.
rätten till in-
mätning inom
vissa län.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande föreskrift angående kungörande i kyrka av lysning m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om åtgärder till skyddande av firmanamn, som tidigare använts av bolag eller ekonomisk förening.

*Om
skyddande av
vissa tidigare
använda
firmanamn.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 53, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Björnsson* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag, efter nödig utredning, till sådan ändring i lagarna den 12 augusti 1910 om aktiebolag, den 22 juni 1911 om bankrörelse, den 25 maj 1917 om försäkringsrörelse samt den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, att icke nytt bolag eller ny ekonomisk förening skulle kunna till skada för det allmänna eller för enskilda på sätt närmare angivits begagna firmanamn, som tidigare använts av äldre bolag eller förening.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Schlyter*, som inom utskottet yrkat att över motionen skulle inhämtas yttrande från sakkunnig myndighet och, sedan detta yrkande avslagits, funnit tillräcklig utredning i frågan icke föreligga för att kunna motivera en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t.

Herr **Björnsson**: Herr talman! I denna motion har jag hemställt, att riksdagen måtte begära utredning angående möjligheten att förhindra missförhållanden i fråga om bolags rätt att skaffa sig firmabeteckning. Jag befinner mig i ungefär samma belägenhet som herr *Asplund*, så till vida att jag hade framburit samma motion även föregående år och då fick den avslagen tämligen utan vidare.

De skäl jag då hade anført voro väsentligen två. För det första vållar det oreda för personer, som syssla med försäljning och förpantning av aktier, om det i marknaden finnes aktier med precis samma firmabeteckning och den ena typen representerar aktier i döda bolag, vilka sålunda i regel äro fullkomligt värdelösa. För det andra har en hel del bolag använt en metod att likvidera och nybildas för att undandraga sig beskattning, sålunda en rent illojal manipulation. Detta går till så, att ett bolag, som vi antaga i dag heter »Aktiebolaget Solid», beslutar att från och med i morgon kalla sig »Aktiebolaget Likvid». Dagen därpå beslutar Likvid att gå i likvidation, och samma dag vidtar man anstalter att bilda ett nytt aktiebolag Solid med större aktiekapital men utan några ökade kapitaltillgångar. Det nya aktiebolaget Solid kan hålla på med samma firmapapper som det gamla, samma telefonnummer o. s. v. Det har skyldighet att på nytt lagfara sina fastig-

Om
skyddande av
vissa tidigare
använda
firmanamn.
(Forts.)

heter och ställa om en del andra saker för att skydda varumärken och dylikt. Detta medför ju en del kostnader och besvär, men icke i så hög grad, att icke saken lönar sig.

Det finns naturligtvis en annan typ av bolag, som förfara på samma sätt av ren nöd. Deras tillgångar ha sjunkit så, att de äro skyldiga att träda i likvidation, och en grundlig rekonstruktion kan icke ske annat än genom likvidation.

Nu medgav första lagutskottet förra året, att missförhållanden av den art jag påpekat funnos och kanske i ännu högre grad hade funnits, men man ansåg icke, att dessa missförhållanden vore av den art, att de borde föranleda en lagstiftning, som kunde försvåra likvidation för nödlidande bolag. På mig verkade detta resonemang från början rätt bestickande. Jag trodde, att första lagutskottet givit uttryck åt den gamla goda lekmannaprincipen, att nöd bryter lag, men under diskussionen här i kammaren framhöll herr Fehr, att första lagutskottet i själva verket förbisett en viktig privaträttslig synpunkt, och jag tyckte, att eftersom man från första lagutskottets sida icke haft något att invända mot detta och utskottets huvudskäl för avslag egenligen icke längre var hållbart, borde de båda skäl, vars riktighet utskottet medgivit, vara tillräckliga för att föranleda en riksdagsskrivelse med begäran om utredning, varför jag ånyo föreslog en sådan i år.

Emellertid visar sig första lagutskottet icke behärta mina synpunkter det allra minsta, utan det säger, att jag har allenast anfört, att utskottet lämnat utan anmärkning vad herr Fehr under debatten i första kammaren i fjol anförde. I detta »allenast» kunna ju ligga olika ting. Det kan ju betyda dels att man anser, att motionären icke har kommit med någonting annat än herr Fehr yttrat, och dels, att vad herr Fehr anförde i fjol icke var mycket värt.

Beträffande den första möjligheten vill jag säga, att det naturligtvis kunde begäras av mig som motionär, att jag hade förebragt en litet utförligare utredning angående de omtalade missförhållandenas beskaffenhet och omfattning. Häremot vill jag säga, att det material jag skulle behöva för en sådan utredning icke finns tillgängligt i offentligt tryck, och jag har icke haft tillfälle att till exempel i patent- och registreringsverket undersöka, i huru många fall dylika illojala manipulationer förekommit. Jag har visserligen samlat ett rätt stort antal exempel, somliga mycket flagranta, i mina papper, men jag tycker, uppriktigt sagt, inte det vore riktigt korrekt att utpeka ett eller annat bolag som särskilt illojalt, när jag icke kunde taga upp det hela i ett fullständigt sammanhang.

Vidare kan det naturligtvis sägas, att jag kunde ha behövt anföra ytterligare skäl. Jag kan naturligtvis erinra om att det tillvägagångssätt, som nu opåtalat kan praktiseras, enligt min mening står i strid med lagstiftningens anda. Det vållar till exempel vårt inskrivningsväsende rätt mycket bekymmer. Det är väl inte alltid så lätt för en domstol att hålla reda på huruvida ett bolag, som från i dag till i morgon blir en ny juridisk person utan att ändra namn, verkligen lagfar sina fastigheter, och det kan vara åtskilliga kontrahenter till bolaget som ha anledning följa med en sådan förändring för att bevara sin rätt. Men detta är ju frågor, som ligga på ett område, som jag inte alls behärskar, och därför har jag inte velat ge mig in på de sakerna. Jag menar, att om det anförts ett par skäl, som av utskottet medgivits vara riktiga, bör detta räcka åtminstone så långt, att utskottet skulle känna sig föranlett att försöka få till stånd en undersökning angående sakens betydelse.

Sedan kan det naturligtvis hända, att man med detta »allenast» menar, att vad herr Fehr i fjol sade var värdelöst. Huruvida detta är fallet eller ej vill jag överhuvud taget icke försöka reda ut, men jag vill konstatera, att utskottet i varje fall icke i sin motivering jävat vad herr Fehr då anförde, och därav

sluter jag intill dess motsatsen är bevisad, att första lagutskottet känt på sig, utan att tala om det, att herr Fehrs invändning var befogad.

Nu anför utskottet emellertid en helt annan synpunkt, då det i sin motivering omtalar, att vi fått en förordning om utskiftningsskatt, som skulle försvåra illojala manipulationer med bolags firmor, och det är ju alldeles riktigt, att vi fått en sådan lag i fjol. Jag vill emellertid säga, att då jag i fjol skrev min motion, hade jag mycket väl reda på att en sådan proposition var påtänkt, eftersom jag deltagit i förarbetet till densamma, men jag hade också klart för mig, att även om en sådan proposition bleve bifallen, skulle detta icke väsentligt minska behövligheten av en lagändring i det avseende som jag här påpekat. Det förhåller sig nämligen så, att denna utskiftningsskatt i grund och botten skall ersätta, icke bolagsskatten som sådan, utan den skatt, som aktieägarna skola betala för framskjuten utdelning. Således har man där endast använt bolagen som uppbördsmän för en skatt, som egentligen privatpersoner skulle ha erlagt. Nu är det så, att det är ett från matematisk synpunkt fullkomligt lösligt problem att med en utskiftningsskatt, som uppbares genom bolag, träffa något så när riktigt summan av de skatter, som de enskilda aktieägarna befrias ifrån, därigenom att utdelningen uppskjutes genom vinstmedlens fondering. Detta är omöjligt, därför att enskilda personers statsbeskattning är progressiv och att deras kommunalskatt växlar från ort till annan och från år till år. Dessa 5 procent, som skola erläggas i utskiftningsskatt, beräknade man skulle ungefär täcka skatten till staten. Jag skulle tro, att med nuvarande skattesats får inte staten in 75 procent ens av vad den skulle fått in, om den utdelning det här är fråga om i vanlig ordning beskattats hos privatpersonerna. Men vidare ger ju utskiftningsskatten inte den minsta ersättning för den uteblivna kommunalskatten, som ju i många fall går till det dubbla av statsskatten, åtminstone om man däri inräknar även landstingsskatt och dylikt. I och för sig är naturligtvis denna utskiftningsskatt ägnad att i någon mån minska möjligheterna till missbruk av den lucka i aktiebolagslagen, som hittills har utnyttjats i rätt många fall, men då nu första lagutskottet erinrar om att man har att vänta en fortsatt utredning av frågan om aktiebolagens beskattning, så kan man väl i varje fall säga, att det är högst osannolikt, att denna utredning kommer att taga sikte på en fråga om ändring av bolagslagen, som ligger så pass mycket vid sidan om de egentliga skatteproblemen som det här ifrågavarande. Då det dessutom finnes andra missförhållanden, som kräva en sådan ändring, förefaller det mig, som om första lagutskottet hade behandlat min motion allt för snabbt, då det till och med vägrat ledamöter i utskottet att få denna fråga utskickad på remiss för inhämtande av utlåtande ifrån sakkunnig myndighet. Herr Schlyter har nämligen i en reservation anført, att han har gjort ett sådant yrkande men att detta har blivit avslaget.

Herr talman! På grund av vad jag nu anført skall jag tillåta mig yrka, att detta ärende återremitteras till första lagutskottet.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag nödgas gå tillbaka i tiden och tala några ord om vad som hände i fjol, eftersom motionären lägger sådan vikt vid det.

Han har såväl nu som i sin motion framhållit, att man från lagutskottets sida i fjol icke gjorde något uttalande, sedan såväl han själv, motionären, som herr Fehr haft inlägg i frågan. Jag vill emellertid nämna, om inte motionären vet det — men det borde han väl som gammal riksdagsman känna till — att när det i kammardiskussionen inte göres något yrkande, brukar man från utskottets sida inte taga upp någon diskussion, utan då föreställer man sig,

Om skyddande av vissa tidigare använda firmanamn.

(Forts.)

Om skyddande av vissa tidigare använda firmanamn.

(Forts.)

att då de ärade talare, som varit uppe, icke gjort något yrkande, de låta bero vid vad som förefallit. Detta är gammal god sed, och jag tycker den har skäl för sig. Därigenom besparar man sig mycket debatter, mycken tid och tryckerikostnader och annat som följer med dessa debatter. Nu har ju motionären framställt ett bestämt yrkande, så att nu har han ju fått mig upp. Nu är jag ju tvungen att yttra mig.

Jag kan då börja med herr Björnssons anmärkning mot att remissyrkandet inom första lagutskottet blev avslaget. Även därvidlag vill jag hänvisa till gammal god praxis. Man är rädd, och detta med rätta, att skapa något slags regerande riksdag. Det är endast i yttersta nödfall som man, åtminstone i första lagutskottet och jag tror även på andra håll, besvärar ämbetsverken med utredning på grund av enskilda motioner. Det skall mycket till, innan man gör det, och den gränsen var icke uppnådd i detta fall, herr Björnsson. Det var icke sådana särskilda skäl framlagda, att man ville skrida till så pass ovanliga åtgärder. Herr Björnsson får icke taga illa upp, men så förhöll det sig.

För att nu återvända till diskussionen i fjol, så sade herr Björnsson vidare, att herr Fehr i sitt anförande då påvisat felaktigheter i civilrättsligt avseende i lagutskottets utlåtande. Ingalunda. Det kan väl varenda människa förstå, att det i lagutskottet icke finns någon jurist, som inte vet, att om ett bolag gått i likvidation, är det bolaget dött. Den juridiska personen finns inte mer. Herr Fehr ville naturligtvis inte heller förutsätta att lagutskottet inte hade reda på detta, han kunde bara inte motstå frestelsen att skämta litet smått med lagutskottet. Jag säger ingenting om det, ty det är ganska trevligt att skämta litet smått med varandra, när man har tid och tillfälle, och jag tog det inte alls illa upp. Det var också mycket roligt sagt av herr Fehr. Han talade om den gamle Homerus, som brukade sova ibland, och han påstod, att lagutskottet i detta fall också hade tagit sig en liten slummer, och så hade det vaknat upp igen. Det var ett mycket trevligt skämt, som vi allesammans i utskottet tyckte var roligt. Men inte trodde herr Fehr själv, att vi voro så okunniga, att vi icke visste, att ett bolag, som trätt i likvidation, var dött. Det var bara själva turneringen i skrivsättet som ledde honom in på ett göra sig litet lustig över lagutskottet, och det må han gärna göra. Det tycker jag vi kunna ha trevligt av litet var.

Nu har motionären sagt, att den skattelagstiftning, som vi i år fått fram, icke är av någon större betydelse. Ja, det inse vi ju också mycket väl. Men vi ansågo, att vi icke kunde förbigå den saken. Man får ju lov att komma med vad man har för att ingen skall kunna säga: har ni inte reda på det? När en omfattande utredning om aktiebolagsbeskattningen ställts i utsikt, är det ju alldeles uppenbart, att denna motion och de här förda diskussionerna därvid också komma att observeras inom vederbörande departement.

Men nu möter det förhållandet, som jag för min del tillmäter den allra största betydelse, att den civilrättsliga frågan är så svår, att jag undrar, om det någonsin går att avhjälpa de missförhållanden, som motionären pekat på. Jag vill fråga motionären: huru länge skall ett bolag vara dött, innan ett annat får taga dess namn? Får namnet aldrig tagas? Det är väl ändå icke meningen. Vidare vill jag fråga: huru vill motionären förhindra, att ett nyuppståndet bolag tar ett namn, som är så förvillande likt det gamla, att man skall vara en ovanligt skarp textläsare för att se skillnaden. Men gällande rätt uppställer såsom villkor, att man icke får taga en ännu bestående firmas namn, men att man skulle gå så långt, att man skyddar de döda firmornas namn, trodde jag vara att sträcka fingrarna alldeles för långt. Det finns många missförhållanden här i världen, men man kan icke råda bot på dem alla, och att genast man upptäcker en sådan här sak — det skedde kanske under den utredning

herr Björnsson var med om — komma fram med en motion om en så verkligt ingripande och farlig lagändring som denna anser jag vara väl djärvt, och herr Björnsson får förlåta oss, att vi inte heller i år hört hans bön. Vi kunna det icke. Annars heter det ju, att så mycken kärlek skall man besvara, men det kunde vi icke.

Jag vet inte, om jag förbigått någonting, som jag bort nämna, men skulle så ha skett, ber jag att få återkomma.

Herr Björnsson: Herr talman! Första lagutskottets ordförande har erinrat om rådande praxis inom utskott och riksdag vid behandlingen av enskilda motioner. Jag tror emellertid, att den praxis, som han nu talat om, icke är allmän. Genom mina erfarenheter från bevillnings- och bankoutskotten vet jag i varje fall, att man inte alls är så förfärligt rädd för att söka få en fråga belyst genom yttranden från ämbetsverk. I många fall kan det naturligtvis vara att besvara ämbetsverken i onödan, men i andra fall kan det ofta visa sig vara ytterst fördelaktigt. Man kan väl icke begära, att en motionär nu för tiden skall komma med en färdig utredning.

Jag kan icke heller säga, att jag känner mig övertygad om att det har varit en öbruten sed, att ett utskotts ledamöter icke svara på en anmärkning mot utskottets motivering, även om något yrkande icke gjorts. I all synnerhet tycker jag mig hava märkt, att första lagutskottet är så månt om sin värdighet, att det är mycket ömtåligt för kritik. Men det kan ju hända, att jag därvidlag icke fått reda på rådande praxis. I varje fall anser jag, att det hade varit skäl, att utskottet i år gendrivit herr Fehrs anmärkning från i fjol, om den varit så fullkomligt värdelös, som jag tyckte mig finna, att herr ordföranden i första lagutskottet nu ville göra gällande. Men det kan ju hända, att jag har missuppfattat honom, och att han medgav, att det låg någonting däri, och att huvudskälet var att denna fråga skulle vara så svår att lösa, att man för den skull måste sträcka gevär och icke göra någonting.

Jag tror emellertid icke, att vad herr Åkerman anförde var fullt hållbart i fråga om möjligheten att reglera förhållanden sådana som dessa. Våra registreringsmyndigheter hava ju årligen mycket ofta anledning att pröva, huruvida firmanamn skilja sig från förut begagnade namn. Om de kunna gå i land med denna uppgift — och jag har icke hört annat än att man i regel kunnat detta — böra de väl också kunna gå i land med uppgiften att pröva, huruvida en föreslagen firmabeteckning tillräckligt skiljer sig från en förut begagnad. Det är nämligen klart, att jag aldrig tänkt mig, att om ett bolag, som dött, hetat Solid, ett annat bolag aldrig någonsin i framtiden skulle få taga detta namn. Det kunde ju räcka, om det finge dröja en relativt kort tid. Jag kan mycket väl tänka mig, att första lagutskottet med litet god vilja kunnat se åtminstone någon utväg för att reglera denna möjlighet för en firma att taga en gammal firmas namn på ett sådant sätt, att inga nationalekonomiska eller väsentliga privatekonomiska värden skulle gå tillspillo. Jag vågar icke här anvisa någon sådan utväg, men jag känner mig fullkomligt övertygad om att en utväg finnes.

Av vad som anförts har jag sålunda icke funnit mig föranlåten att taga tillbaka mitt yrkande utan vidhåller detsamma.

Herr Bismark: Herr talman! Vid behandlingen av herr Björnssons motion förra året föreföll det alldeles uppenbart, att den av honom anvisade vägen för att avhjälpa de av honom påtalade missförhållandena var tämligen felaktig. Hans förslag berörde ju endast de bolag, som överlämnat sin rörelse åt ett bolag med samma namn, men för ett rikt bolag är det icke den ringaste svårighet att avvara den goodwill, som ligger i firmanamnet, och åt

*Om
skyddande av
vissa tidigare
använda
firmanamn.
(Forts.)*

Om
skyddande av
vissa tidigare
använda
firmanamn.
(Forts.)

det nya bolaget kan mycket väl givas ett namn, som något litet avviker från det gamla. Då skulle man endast vinna, att man tvingade de bolag, som vilja göra dylika illojala åtgärder, att vidtaga en liten förändring i firmanamnet. Men däremot drabbade denna åtgärd ganska hårt de bolag, som nödgades likvidera av nödtvång, d. v. s. för att skaffa sig nytt aktiekapital och slopa det gamla och intressera personer för att fortsätta rörelsen. För dem innebär tillgången till det gamla namnet en goodwill, som icke borde bortslumpas.

Herr Fehr anförde i fjol, att i sådana fall går detta värde ofta till de prioriterade borgenärerna. Men i många fall är det ju så, att även utomstående få hjälpa till med att rekonstruera ett nödlidande bolag, och det är ju onödigt att kasta bort det värde, som ligger i företagens goodwill. Följaktligen var jag för min del av den uppfattningen, att den anvisade vägen att avhjälpa de påtalade missförhållandena, vilka efter vad jag trodde, icke hade någon utbredning för närvarande utan vore en ren kristidsföreteelse, icke borde beträdas. Då herr Björnsson i år kommit tillbaka med sin motion, har dessutom under mellantiden inträffat, att riksdagen antagit en utskiftningskatt, vilken givetvis i hög grad är ägnad att verka hämmande på sådana företag.

Men så återopades nu herr Fehrs skäl. Vilka voro då dessa? Jo, att det ofta vore svårt att förklara för utlänningar, varför ett bolag, som hade samma namn som ett annat bolag, icke fullgjorde dess förbindelser. Men kan det verkligen vara skäl att vidtaga en lagändring utan vidare, endast därför att det är svårt att förklara en del saker för utlänningar? Jag förmodar, att det finnes mycket i utlandet, som är svårt att förklara för oss, utan att man där bryr sig om att vidtaga några lagändringar.

Jag får uppriktigt säga, att då herr Björnssons motion remitterades till utskottet och jag läst densamma, min uppfattning var den, att herr Björnsson motionerat endast för att första lagutskottet skulle få tillfälle att begrunda de små roliga vändningar, som förekommo i herr Fehrs anförande. Så lättvindigt föreföll mig det hela. Detta kan också förklara, att jag för min del icke velat vara med om att sätta i gång en vidlyftig utredningsapparat i anledning av en motion, som var så löst grundad.

Herr Fehr: Herr talman! Jag hade icke tänkt besvara kammaren i denna fråga, men då den siste ärade talaren sade, att mitt argument från i fjol var, att det var så svårt att för utlänningar förklara de konsekvenser, som den nu gällande lagstiftningen skulle kunna leda till, nödgas jag tyvärr göra en liten gensaga. Min anmärkning riktade sig inte mot detta, utan jag anförde det såsom ett *exempel* på att det för många, som komma i kontakt med dessa frågor, kan bli mycket svårt att förstå sammanhanget. Den reala innebörden i min anmärkning antyddes nyss av herr Bissmark, nämligen att det kan bli så, att man tilldelar de prioriterade borgenärerna utan något särskilt vederlag hela den goodwill, som kan ligga i firmanamnet.

Då jag icke tänkt begära ordet i dag, var anledningen icke den, att jag var stort mera belåten med första lagutskottets uttalande i år än i fjol utan att det i och för sig icke föreföll nödvändigt att bemöta utskottet i år. Utskottet säger, att det är bra som det är. Det är ungefär kvintessensen i den sista meningen av utskottsutlåtandet. Jag tror, att det är för mycket sagt och att det tvärtom är ganska dåligt reglerat. Men då jag icke velat opponera mig, beror detta på att jag har så svårt att anvisa några utvägar ur de föreliggande mycket stora svårigheterna. Jag får bekänna, att jag har försummat att göra en liten utredning, som jag tidigare hade ämnat göra tills i dag men som jag underlät, därför att jag icke hade tänkt att begära ordet i detta ärende. Jag hade nämligen tänkt ringa till patent- och registreringsverket för att fråga,

vilken praxis man där följer, när det kommer en ansökning om registrering av ett firmanamn, som förut varit registrerat på ett annat bolag. Jag tycker nog, att det kunde ha varit av intresse, om första lagutskottet gjort denna telefonpåringning, och det hade kunnat ske genom bifall till herr Schlyters i utskottet framställda yrkande.

Den stora svårighet, som föreligger i denna fråga, är helt enkelt den, att den goodwill, som ligger i firmanamnet, enligt gällande rätt icke betraktas såsom någon tillgång, likaväl som i en bouppteckning efter en fabriksidkare firman icke upptages till något värde, ehuru den kanske har ett goodwillvärde, som är högst betydande. På samma sätt är det vid överlåtandet av ett aktiebolags tillgångar till ett nytt bolag icke någon möjlighet för oprioriterade borgenärer att påfordra, att detta värde kommer bolaget till godo. Det har särskilt i Tyskland och Österrike förts en mycket omfattande vetenskaplig diskussion om möjligheten att konstituera denna goodwill såsom ett rättsobjekt, och jag får erkänna, att jag för 15 à 20 år sedan höll på att skriva en avhandling om den saken, men gudskelov avstod jag därifrån. Den frågan är oerhört svår. Men den rent praktiska effekten med avseende å ett aktiebolags överlåtande av sina tillgångar kanske ändå inte är så svår att åstadkomma med patentverkets hjälp. Det gäller ju bara att se till, att det nya bolaget icke får taga det gamlas namn utan tillstånd av vederbörande rättsägare, som äro intresserade och som hava fordringar på det gamla bolaget, prioriterade eller oprioriterade, alltså vid konkurs genom konkursförvaltningen.

Jag har, herr talman, ingenting emot återremissyrkandet. Jag godkänner icke utskottets motivering, men vill icke framställa något yrkande om uteslutande av motiveringen, ty den betyder ju ändå icke så mycket.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag tror icke, att en återremiss kommer att hava så synnerligen stor effekt. då vi inom utskottet varit fullt ense i själva sakfrågan. Det förhåller sig på det sättet, att vi inom utskottet endast i särskilda fall bruka remittera motioner till ämbetsverken för inhämtande av deras yttranden. Och i detta fall, när motionären själv i år icke gjort sig minsta besvär för att ytterligare belysa sin ståndpunkt jämfört med i fjol, föreföll det oss icke vara något skäl alls att frågå denna praxis.

När utskottet hänvisat till att det pågår en utredning om hela aktiebolagsbeskattningen, sade visserligen herr Björnsson, att det icke vore troligt, att denna utredning skulle taga någon befattning med den nu föreliggande frågan. Men herr Björnsson sade själv för en stund sedan, att han varit med vid utarbetandet av propositionen om utskiftningsskatten. När därför bolagsbeskattningen skall företagas till behandling, förefaller det mig alls icke otroligt, att han har möjlighet att även i den frågan låta sin mening komma fram.

För övrigt vill jag säga, att han nyss själv har erkänt, att de möjligheter till ett illojalt förfarande, som han förra året påtalade, numera hava betydligt kringsskurits genom den förra året tillkomna utskiftningsskatten. Därav framgår ju, att vi hava tämligen rätt i vårt påstående, att vad han här påtalat dock hör till undantagsfallen, och att kammaren därför bör kunna med stort lugn undanskjuta den vidare behandlingen av denna fråga, tills frågan om aktiebolagsbeskattningen i sin helhet kommer före.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag ber att få rätta ett missförstånd, som herr Klefbeck gjorde sig skyldig till. Jag har aldrig sagt, att jag deltagit i utarbetandet av propositionen om utskiftningsskatten utan endast att jag deltagit i förarbetena. Tillsammans med herr Borell och två andra personer deltog jag nämligen i utredningen om denna skatt.

*Om
skyddande av
rissa tidigare
använda
firmanamn.*

(Forts.)

Om
skyddande av
vissa tidigare
använda
firmanamn.
(Forts.)

Då herr Klefbeck sade, att möjligheterna till illojala manipulationer enligt mitt tidigare yttrande numera skulle vara betydligt kringskurna, får jag tillägga, att jag säkerligen aldrig sagt detta. Jag kan icke tänka mig, att de äro beskurna med mer än en tredjedel, för att taga en grovt tillyxad siffra. Jag kan också tillägga, att utskiftningskatten icke drabbar de fonder, som funnos före B-skattens införande, och som nu kunna delas ut, utan att beskattas hos aktieägarna.

Till slut får jag säga, att det förvånade mig, att herr Klefbeck, som annars är så snäll och tillmötesgående, denna gång på förhand förklarat sig obotfärdig, så att han, även om det bleve återremiss, komme att hålla fast vid sin mening, som han i detta fall enligt min åsikt intagit, innan han inhämtat de upplysningar, som utan stort besvär för honom skulle hava stått att vinna. Om det förhåller sig så, att herr Klefbeck förhärdat sitt hjärta, har jag väl inte så värst stora utsikter — det förstår jag — men i alla fall tyckte jag, att han såg så vänlig ut, när han kom med detta hot, att jag inte finner någon anledning att taga tillbaka mitt yrkande.

Herr Åkerman: Enligt mig nyss tillhandakommet meddelande har andra kammaren utan debatt i detta ärende godkänt första lagutskottets utlåtande, varför det icke skulle tjäna mycket till, att denna kammare nu antar ett återremissyrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. rätten
till växande
vilda bär.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om fullföljande av utredningen angående rätten till växande vilda bär.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 207 i första kammaren av herrar *Alexander Nilsson* och *Per Gustafsson* samt nr 364 i andra kammaren av herr *Svensson* i Grönvik m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fullföljande av den utredning om rätten till skogsbar, som 1919 års sakkunniga för revision av jordabalken fått sig anbefalld, samt om de förslag till riksdagen, som av utredningen kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att ifrågakvarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Borell*, *Bismark*, *af Ekenstam* och *Nilsson* i Antnäs, vilka anförde:

»På de skäl, som anförts i den vid utskottets utlåtande nr 28 vid 1927 års riksdag fogade reservationen, vilken intagits i förevarande utlåtande, anse vi, att utskottet bort hemställa, att ifrågakvarande motioner måtte av riksdagen bifallas.»

Herr Nilsson, Alexander: Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga skall jag be att få yttra några ord.

I min motion — en likalydande motion har för övrigt avlämnats i andra kammaren såsom nr 364 — har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fullföljande av den utredning om rätten till skogsbär, som 1919 års sakkunniga för revision av jordabalken fått sig anbefalld, samt om de förslag till riksdagen, som av utredningen kunde föranledas.

Motioner av denna art ha ju tidigare och senast i fjol varit väckta. Efter remiss till första lagutskottet hava de emellertid avslagits. Motionen i år har tillkommit, kan jag säga, i anledning av en skrivelse med en massa underskrifter. När vi kommo till riksdagen 1927, fick jag nämligen mottaga en skrivelse undertecknad med ett hundratal namn. Samma skrivelse hade gått till regeringen. Jag uppsökte då en kamrat i andra kammaren och frågade, om vi skulle göra någonting. Vi gingo då upp och besökte dåvarande jordbruksministern, som svarade, att han var mycket intresserad av denna bärfråga och säkerligen skulle framdeles framlägga något förslag i ämnet. Som herrarna veta, är det nu en ny jordbruksminister, och ingenting har heller gjorts för att utreda denna fråga eller framlägga något förslag i ämnet.

Motionens syfte är ju endast att åstadkomma en utredning, om icke jordägaren eller hans rättssinnehavare bör hava äganderätt till de bär och produkter, som växa på den jord, för vilken innehavaren betalar skatt till stat och kommun. Man vet ju inte vilket svar utredningen skulle giva på denna fråga. Kanske det helt enkelt skulle bli det, att skattefrihet för sådan jord skulle beviljas, å vilken enligt lagberedningens år 1909 framlagda förslag vilt växande bär och svamp finge av envar tagas. Ja, därmed vore dock något vunnet, ty ägaren sluppe i så fall ifrån att betala skatt för den skörd, som frånrovats honom.

I 1927 års utlåtande av första lagutskottet, vartill utskottet i år hänvisar, heter det, att i de väckta motionerna icke förebragts några skäl. Ja, vilka skäl vill egentligen utskottet, att man skulle hava förebragt? Man kan ju peka på osämjan överallt på landsbygden och man kan åberopa masspetitioner, i vilka säges, att man åtminstone vill ha äganderätt och icke vill berövas sin egendom. Är det icke tillräckligt starka skäl, att missnöje, ärekränkningar och slagsmål nu jämt och ständigt äga rum vid bärplockningen under hösten. Därom har också stått att läsa i tidningarna, och en del fall ha framförts till och med till domstolarna. Är icke detta skäl nog för en ändring eller åtminstone en utredning?

Jag skulle även vilja såsom en parallell anföra jakträtten. Hur är det med denna? Jo, den skyddas av lag till tiden och förbehålles jordens innehavare. Är det då större anledning att skydda rätten till djur än rätten till på jorden växande bär? De vilda djuren födas på en ägares mark, uppväxa och hava sitt uppehälle på en annan ägares mark men om djuren vid jakttillfället skulle vistas på en tredje eller fjärde persons mark, så har denne senare rätt att fälla djuren, såvida han icke utarrenderat sin rätt åt annan person.

En av dem, som undertecknat den i fjol avlämnade masspetitionen, besökte mig strax efteråt. Jag frågade hur det var ställt. Jag vill tillägga, att det gäller en liten egnahemsbrukare med skuld på sitt hemman. Han sade då till mig: »I år med denna missväxt på gröda och låga pris på lantbruksprodukter kan jag icke utan skuldsättning betala räntan å ett lån, som utgör 330 kronor. Jag måste därför gå växelrytterivägen och göra växlar och få andra personer att skriva på dem. Hade jag däremot »— vilket han med stort vemod sade mig —» fått själv plocka de bär, blåbär och lingon, som växte på min lilla skogsbacke, hade jag både kunnat amortera och förränta mitt lån

Ang. rätten till växande vilda bär.

(Forts.)

Ang. rätten
till växande
vilda bär.

(Forts.)

och även haft en slant över. Efter en dag, då mina barn och min hustru varit ute och plockat bär, sålde jag för 40 kronor och jag vågar bedyra, att på min skogsbacke plockades bär för över 400 kronor.»

När vi göra så mycket för att våra egnahemsbyggare skola få sin jord att bruka och skörda, böra vi också för att trygga deras utkomst åtminstone gå så långt som att bevara åt dem äganderätten till vad som växer på deras mark.

Samme man frågade jag vidare, hur det var med jakträtten på hans egendom och vem som innehade den. Han namngav personen och förklarade, att han hade tre kronor i arrende om året för denna rätt, och herrarna kunna därav säkerligen själva inse den stora skillnaden mellan jakt och bärplockning i ekonomiskt hänseende.

Det anföres ofta som ett av de mest avgörande skälen i denna fråga, att det är för de fattigas skull, som bären skola vara fria. Så har det hetat i många år. Men är den fattige här den, som sitter på sitt hemman och inte kan betala räntorna på den skuld, som han måst ikläda sig för att få detta hemman, eller är det den fattige, som med egen bil kommer åkande till platsen och trampar ned den andres egendom? Vem av dem är fattigast?

På min bänk låg i dag, när jag kom hit, en tidning, vari relateras en liknande historia som den jag här redogjort för. Den har till överrubrik »Den fattiga änkans rätt» och är skriven av en småbrukarkvinna från Småland. Denna fattiga kvinna hade också satt sin tillit till de växande bären och ämnade med sina barn plocka dem för att därmed bidra till livsuppehållet under den kommande vintern. Men de, som kommo till denna kvinnas egendom, hade icke bara plockat bären, rivit upp riset och trampat ned buskarna, utan även trampat ner hennes gärdesgårdar.

Nu kanske mängen tror, att det endast är vi nere i norra Skåne och södra Småland eller, kanske vi rent av kunna säga, södra Sverige, som yrka på att bestämmelserna om denna frihet i fråga om bärplockningen bli ändrade därhän, att äganderätten må stanna hos jordägaren. Men vi se här, hurusom utskottet anför, att även Västerbottens läns hushållningssällskap har inkommit med en sådan begäran. Alltså har jag stort hopp om att vi skola få denna utredning till stånd, så att någon rättvisa, moraliskt sett åtminstone, må kunna vinnas. Och vi begära ju, som jag förut har framhållit, endast en utredning.

Herr talman! Jag skall icke i vidare mån gå in på denna, jag vill nästan säga ledsamma hemställan om avslag från utskottets sida. Det är småfolket, som plockar de mesta bären och som här vill ha sin rätt skyddad. Dem, som anför, att en nationalekonomisk förlust möjligtvis skulle kunna drabba Sverige, om bären icke bleve plockade, vill jag svara, att då är det också en nationalekonomisk förlust, om icke våra vilda djur bli skjutna allesammans. Men det vilda, som springer i våra skogar, måste vi freda på allt sätt för att det icke skall bli utrotat. Jag är säker på, att få de nu rådande förhållandena bestå, bli en gång våra skogar renplockade på bär. Enligt vad som i tidningarna de sista dagarna varit synligt, skulle den föga uppmärksammade hasselbusken i själva verket var en av våra allra mest givande frukt- eller bärbuskar. Jag är säker på att med en rationell skötsel även av våra bär, vilken lätt skulle kunna åstadkommas, skulle även lingonen och blåbären komma att ge en stor nationalekonomisk vinst. Redan nu exporteras stora mängder bär, och mycket större mängder och mycket vackrare bär skulle vi kunna exportera, om bären finge sitta, tills de voro fullt mogna.

Herr talman! Härmed vill jag endast yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Åkerman: Herr talman! Ärendena på dagens föredragningslista äro av den beskaffenhet, att man kan säga, att dagen blivt ett slags repetitionsöv-

ning av föregående riksdags förhandlingar. Här ha vi återigen ett ärende, som var före i fjol — nog är det underligt, att det skall vara så förfärligt bråttom, att man måste komma igen med samma sak år efter år.

Nu hade det varit önskvärt och behagligt, om diskussionen i dag fått hålla sig på det mera formella planet, om jag så får uttrycka saken. Här har ingen från något håll bestritt, att en utredning i denna fråga är på sin plats; meningarna gå isär endast beträffande tidpunkten, när denna utredning bör företagas. En del vill, att den skall företagas genast, vi andra önska, att frågan upptages i sitt rätta sammanhang, även om det skulle dröja något. Det är väl att förmoda, att lagberedningen, när den tiden kommer, skall ägna föreliggande fråga all den uppmärksamhet, som den förtjänar, i samband med revisionen av jordabalken. Men att det skulle vara så rasande bråttom, att frågan måste ryckas ur sitt sammanhang och göras till föremål för en särskild behandling, kunna vi för vår del icke inse.

Jag sade nyss, att det varit önskvärt, om vi i dag kunnat släppa realskålen och bara tala om utredningen, men det har icke låtit sig göra. De äro redan omnämnda, och en fullständig tystnad från min sida skulle kanske kunna vantolkas. Jag måste därför i någon mån taga upp vad den föregående ärade tälaren i själva sakfrågan har anfört. Innan jag gör det, vill jag emellertid nämna, att man sannerligen icke blir glad, när man ser på de förslag, som hittills i realfrågan ha framkommit. Där finner man otvetydigt, att aptiten växer, medan man äter. Det finns ett förslag utarbetat i justitiedepartementet, till och med i en så seriös inrättning som justitiedepartementet, i vilket på fullt allvar föreslås att under detta skydd draga in även vilda blommor. Jag vädjar till kammaren, om ändå inte detta kan kallas en juridisk praktblomma, och man behöver kanske icke fördjupa sig i några spekulationer öfver, vilka underbara konsekvenser en sådan sak skulle kunna få.

Jag vill alltså här icke dölja, att jag visserligen är med på att en utredning i sinom tid sker — det kan jag icke förhindra — men jag vill å andra sidan säga, att om jag lever och är kvar i riksdagen den dag, då det kommer fram ett förslag om att beskära denna rätt, som nu är *allas*, så kommer jag att motsätta mig detta förslag. Det strider mot de principer, som jag för min del omfattar i denna fråga.

Nu har den ärade motionären först och främst åberopat massunderskrifter. Ja, mina herrar, men vi veta alla mycket väl, huru dessa massunderskrifter oftast komma till. Och vilka äro de, som ha skrivit under? Det får man ju nästan aldrig reda på; det står namn bredvid namn, men vad det är för folk vet man inte. Att det finns en massa jordägare bland dessa massunderskrifter, är väl det enda man med säkerhet kan antaga.

Han talade vidare om det stora missnöje, som råder. Ja, jag betvivlar alls icke, att det kan finnas missnöje hos en och annan jordägare, som tycker, att det är förargligt, att andra människor skola komma in på hans ägor och plocka bär, men däremot tror jag inte, att det råder något särdeles utbrett missnöje bland det småfolk, som han också åberopade till stöd för sin uppfattning. Vi ha de senaste åren i den ena frågan efter den andra, när de besittande klassernas intressen hotats, sett, hurusom småfolket spelats ut till förmån för dessa intressen i det att man förklarar: »Detta kommer just att drabba småfolket.» Ånej, det går inte längre att få oss att tro det. Man förstår nog vad som ligger under.

Det har vidare talats om att det förekommer slagsmål och trötter vid bärplockningen. Men hur uppkomma måne dessa? Inte är det väl någon, som tror, att bärplockarna, vanligtvis barn och ungdom, äro så oförsämnda, att de flyga på bonden och klå honom? Det går väl i de flesta fall till på det viset, att den, som äger marken, är ogin — han tycker, att det är hans mark, och det

Ang. rätten till växande vilda bär.

(Forts.)

Ang. rätten
till växande
vilda bär.
(Forts.)

är ju mycket riktigt också, men han tror, att äganderätten till marken medför äganderätt till allting. Och följden blir ett meningsutbyte, som övergår till ett animerat gräl och som kan komma att sluta med slagsmål. Jag har litet svårt för att tro, att det under alla förhållanden är bärplockarna, som börja, det få herrarna ursäkta mig.

Den föregående ärade talaren har också givit ett intressant uppslag i en parallell mellan jakträtten och rätten till de vilda bären, men det skulle föra mig för långt att närmare gå in därpå. Jag vill bara erinra den ärade talaren om, att böndernas jakträtt aldrig i detta land varit hotad av de besittningslösa, men väl av den övermodiga adeln, som ville taga ifrån bönderna all deras jakträtt och menade, att ingen annan än en adelsman fick gå med bössa på ryggen. Dessa attacker stodo ni emot, och det lär väl icke numera vara tal om att beröva er jakträtten.

Jag kan också nämna, att såvitt jag vet — jag får lämna min uppgift med reservation, ty det är mycket möjligt, att en ändring skett, sedan de uppgifter trycktes, som jag här stöder mig på — äro i Norge och Finland bären fria för vem som vill plocka dem och anses icke följa med äganderätten till jorden.

Jag skall icke heller inlåta mig på några rättsfilosofiska spekulationer i detta stycke, men man kan ju kanske ändå våga i all enkelhet säga, att äganderätten i själva verket icke innefattar mer än vad statsmakten vill inrymma i densamma. Äganderätten är intet begrepp, som existerar så i sig självt, att den också kan mata sig själv. Det är de befogenheter, som statsmakten vill lägga i begreppet, som följa med äganderätten, och ingenting annat. Och för min del säger jag ifrån, att jag icke kommer att vara med om att under äganderättens befogenheter skola inrymmas även en uteslutande rätt till vilda bär. De må alltjämt vara var mans egendom!

Herr Östergren: Herr talman! Det hade ju varit önskligt, om man vid denna frågas behandling endast kunnat hålla sig till den formella sidan av saken, nämligen frågan om remissen. Men det är ju å andra sidan också klart, att när man tar ställning till ett remissyrkande och avgör, huruvida en sådan fråga skall utredas eller icke, bör man också ha klart för sig, huruvida det är av behovet påkallat, att en inskränkning i den ifrågasatta rätten sker eller icke. För min del kan jag icke finna, att de ordningsförhållanden i detta avseende, som nu äro rådande, behöva ändras, utan att allas rätt till de vilda bär och svampar, som växa på marken, bör få bestå. Ett tillgodoseende av den förmenta rätt, som jordägarna tro sig kunna kräva, skulle vara till ovärderlig skada för landet på grund av de stora värden, som dessa bär representera och som därigenom skulle spolieras.

Det har av utskottets ärade ordförande framhållits, hurusom här de små jordägarna skjutits i förgrunden, när det gäller kravet att få en sådan lagstiftning till stånd. Mig övertygar icke heller detta tal om de små jordägarna. Jag anser, att det är svepskäl, som storbönder och godsägare begagna sig av för att få vad de anse vara sin rätt tillgodosedd beträffande de stora skogsmarkerna och de stora moarna, där bären egentligen växa. Om nu varje jordägare bleve hänvisad till allenast den egna jorden för att plocka bär, vad bleve då följden? Jo, alla de egnahemsägare — de äro i själva verket ofantligt många, kanske det stora flertalet — på vilkas små jordbruk inga lingon växa, bleve förbjudna att gå ut på den stora mon för att plocka bär.

Den agitatoriska artikel, som har tillställts oss i dag genom den av den förste ärade talaren omnämnda tidningen, anser jag tala i alldeles motsatt riktning mot vad artikeln själv åsyftar. I denna artikel talas om en fattig änka, vilkens man under giftermålet skaffat sig en stuga, som hustrun, sedan hon blev änka, sålt för att i stället köpa en liten egendom, och hon ville nu bli ägare

till de bär, som växte på täppan. Men vi kunna ju i stället tänka på de tjugtals eller hundratals, kanske tusentals änkor, som aldrig bli i tillfälle att sälja sin stuga på ofri grund och som äro i den prekära ställningen, att de år efter år nödgas med bärplockning försörja sig och sina barn. Det är lika mycket synd om dessa änkor som om det lilla fåtal, som möjligen kunnat utbyta stugan mot en liten egnahemslott. Skulle de här i kammaren, som sträva för att bären alltfört skola vara allas egendom, skaffa in namnunderskrifter från alla dem, som vilja värna om den fria bärplockningsrätten, skulle nog namnskorde väsentligt överstiga den, som nu kan presteras av de egendomsägande och jordbesittande klasserna. Det är min övertygelse.

Jag kan därför icke finna annat än att den ordning, som är rådande, icke bör rubbas. Det, som ännu finnes tillgängligt för hela det svenska folket, är sannerligen inte så mycket, att det ytterligare behöver beskäras.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bismark: Herr talman! Jag vill till en början säga, beträffande den formella sidan av saken, att utskottets skäl för att avstyrka motionerna icke förefaller mig tillfredsställande. Den utredning, till vilken hänvisas, är av den beskaffenhet, att den kommer att kräva kanske decennier, innan den blir färdig, och det ämne, som här föreligger, är uppenbarligen ganska aktuellt. Ätminstone fick jag av behandlingen i utskottet det intrycket, att det nästan i alla orter sjuder och jäser på grund av tvister mellan jordägare och andra, som komma och vilja plocka deras bär.

Jag tror vidare icke, att man kan se denna fråga så, att det är socialt olika skikt, som stå emot varandra. Det kan vara den fattige, som blir plundrad av den rike, likaväl som tvärt om. Och jag tror, att de, som minst bekymra sig om saken, äro de stora godsägarna, som nog i allmänhet aldrig ha tänkt sig att av sina lingon få någon mera avsevärd behållning utan som nog överlåta dem fritt åt allmänheten. Däremot har här givits exempel på, hur de fattiga kunna bli de lidande, och jag skall anföra ännu ett fall. Ett byalag hade en samfällighet, där byamännen alltid brukade plocka lingonen själva. Så upptäcktes denna samfällighet av badgästerna på en angränsande badort, och varje år, medan byamännen höllo på med att skörda sin havre, kom det sedan stora massor av badgäster och plundrade rent på lingon. Man kan alltså icke längre lägga den synpunkten på frågan, att det gäller de egendomslösa gentemot de besittande. De klasser, som icke besitta fast egendom, äro ofta mycket mer välsituerade än de, som ha sin lilla jordtäppa.

Då frågan ytterst gäller en utredning nu eller i ett annat sammanhang, får jag för min del förklara, att det enligt min mening icke kan skada, att man hänvisar detta ärende till en speciell utredning. Om nämligen en sådan utredning kommer till stånd, är ju denna detalj färdig, när den stora utredningen av jordsakkunniga skall verkställas. Den metoden har vid många olika tillfällen här i riksdagen med framgång tillämpats, att man tar upp en detaljfråga och utarbetar den, för att sedan ha den klar att infogas i sitt sammanhang, när den stora utredningen sker.

Jag kan för min del erkänna, i likhet med en annan talare under debatten, att det enligt min mening är mycket svårt att få till stånd en lämplig lösning av denna fråga. Man får naturligtvis icke åstadkomma en sådan lösning, att man nationalekonomiskt sett förhindrar lingonens tillgodogörande, vilket möjligen skulle ske, om man gav de jordägande oinskränkt rätt över sina lingon. Men man kan ju tänka sig ett sådant system, att man ger en jordägare rätt över ett visst område, som han särskilt utmärker och som är begränsat till arealen.

Jag vill alltså icke på något sätt påstå, att jag ser ljusst på saken, men jag

*Ang. rätten
till värande
vilda bär.
(Forts.)*

Ang. rätten
till värcande
vilda bär.
(Forts.)

tycker, att man under förhandenvarande omständigheter dock kan vara med om att begära den utredning, som här har påyrkats. Jag vill erinra, att båda kamrarna äro ense om att någonting bör göras. Föregående år antog första kammaren samma motion, som nu återigen föreligger, men den avlogs i andra kammaren, under det att andra kammaren antog en motion angående begränsning av tiden för lingonplockningen, vilken motion av första kammaren avlogs. Det finns alltså en känsla av, att någonting måste göras, och jag tror, att det från den synpunkten vore riktigast, att vi här i första kammaren antaga bägge motionerna, så att de båda kamrarna måtte kunna mötas därutinnan, att något i alla fall bör ske för att få någon ordning i dessa förhållanden.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Bismarks yttrande instämde herrar *Martin Svensson, Thorén, August Johansson, Elof Andersson och Boberg.*

Herr Larson, Edward: Herr talman! Att det råder mycket delade meningar i denna fråga är ju uppenbart efter de anföranden, som här ha hållits. Jag har för min del biträtt utskottets förslag, men jag måste ju säga, att jag icke i allo kan dela de synpunkter, vilka framförts av de talare, som här talat för utskottets ståndpunkt.

Det är naturligtvis, såsom här framhållits, mycket bittert för en jordägare, som räknat med att få en avsevärd inkomst av sina bär, att när skörden blir mogen, se en mängd främmande människor komma och tillgodogöra sig den vinst, som han kanske själv både är i stort behov av och har räknat med. Men å andra sidan få vi heller icke glömma, att en stor del av vår landsbefolkning lever i mycket små omständigheter, och att många säkerligen skulle få det mycket svårt att draga sig fram, om de icke hade bärplockningen att tillgå.

Det har här gjorts en jämförelse mellan jakt och bärplockning, men jag måste för min del säga, att denna jämförelse haltar betydligt. Jakten utövas ju huvudsakligen såsom sport av yngre män, bärplockningen är däremot någonting, som barn och äldre personer ägna sig åt och som för dem ofta är alldeles nödvändig för att de skola kunna existera. Detta är således två skilda saker, och därför kan man icke på dem anlägga samma synpunkter.

Skulle nu gällande sedvanerätt till bärplockning å annans mark upphävas och jordägaren således få full dispositionsrätt över bären, tror jag, att det skulle medföra synnerligen stora svårigheter på vissa platser; förhållandena äro ju olika i vårt vidsträckta land, och en reglerande bestämmelse, som kan vara lämplig för en plats, kan tvärtom vara skadlig för en annan. Därför är det naturligen svårt att uttala sig om den lyckligaste lösningen av frågan för landet i dess helhet, men man kan ju alltid tala om de erfarenheter, som man har från sin egen hembygd. Skulle nu bärplockningsrätten helt och hållet disponeras av jordägaren, bleve naturligtvis följden, att en hel del bär icke bleve plockade, utan de skulle få stå och ruttna i skogarna. Det finns självfallet många jordägare, som icke ens tillnärmelsevis kunna tillvarataga de bär, som växa i deras skogar.

För min del har jag en viss sympati för den åsikt, som uttalats av herr Bismark, en åsikt, som jag också framfört i utskottet men som där icke vunnit gehör, nämligen att bären inom en viss räjong omkring bostaden skulle kunna tillförsäkras jordägaren. Då vore man ifrån de svårigheter, som här ha åberopats, och de mindre egnahemsägarna och jordägarna skulle ensamma ha rätt att få plocka de bär, som växa på deras torva. Om man ginge fram den vägen, skulle man icke kunna säga, att dessa fattiga och orkeslösa, som nu bo ute i landskommunerna, hindrades att tjäna en slant, lika litet, som man skulle för-

hindra egnahemsägare och små lägenhetsägare att tillgodogöra sig de bär, som växa på deras lägenheter. Men frågan är tydligen, så vitt jag kan förstå, ännu icke tillräckligt mogen för att man skulle kunna få en utredning till stånd efter dessa linjer, och därför har jag nu följt utskottet i dess avslagsyrkande, med tanke på att denna fråga, såväl som så många andra frågor, skall falla framåt, och falla framåt på ett sådant sätt, att rättvisa skipas såväl mot de små i samhället, vilka inte besitta jord, som mot dem, vilka ha egnahem och egna lägenheter.

Jag skall icke längre upptaga tiden. Jag har endast velat avgiva denna lilla förklaring till mitt ställningstagande i denna fråga i utskottet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Jag undrar, om icke diskussionen i denna fråga kommit en smula på sned. Jag läste i går i Stockholms-Tidningen ett uttalande av direktör Lind på Experimentalfältet, däri han framhöll, att det långt ifrån är bra som det är med de nuvarande förhållandena. När man här lyssnar till talesmännen för utskottsmajoriteten, skulle man återigen mycket väl våga tro, att allt är utmärkt bra som det är.

Det är en icke ringa tillgång, som saken här gäller, och privatekonomiskt betyder den mest för de fattigaste bygderna i vårt land, särskilt nere i Småland och angränsande provinser med dålig jord. Jag tror också, att det är en alldeles felaktig uppfattning att antaga, att de, som nu plocka bär på andras mark, äro sämre ekonomiskt ställda än de, som äga marken. Jag tror, att om herr Östergren velat göra en grundligare undersökning, han snarare kunnat finna motsatsen, åtminstone i de bygder, som jag känner till. Det är alldeles felaktigt att tro, att det här gäller en rätt, som man berövar den fattige till förmån för den rike. Det torde i själva verket ofta vara tvärtom.

Det har vidare talats om sedvanerätten på detta område. Jag undrar, om verkligen denna sedvanerätt är så gammal, att man kan anse, att den har hävd, riktig hävd, för sig. Det gäller dock här ett tillgodogörande av ting, som först helt nyligen ha fått värde men som icke haft något väsentligare värde förut. Varför förbjuder lagen att bryta löv eller plocka gräs på annans mark? Varför är det straffbart, att jag bryter en gren från en ek, som kanske har ett ringa värde, när det icke är straffbart att beröva ägaren till marken det värde, som ligger i lingonen, vilka växa på marken? Varför äro inte lingonen betraktade som fast egendom? Allt, som är fäst vid marken i övrigt, skall ju anses vara fast egendom. Jag tror, att utskottsmajoriteten här företräder en felaktig syn på saken, åtminstone är jag säker på, att den synen icke delas av stora delar av vårt lands befolkning. Det är ingen, som bryr sig om att göra någon sak av att det brytes löv och grenar eller skördas gräs på skogsmark därför att det inte kan bli något näringsfång. Det sker bara för den enskildes tillfälliga personliga behov, och så länge som bären inte ha någon annan betydelse, skulle givetvis ingen förbjuda bärplockning, även om ordet »bär» hade stått uppräknat i samma lagparagraf, som talar om gräs och grenar. Men när bären nu ha övergått till att få ett avsevärt värde för jordägaren, måste det anses vara orätt, att han inte på detta område liksom på andra har skydd för sin fasta egendom.

Om det nu skulle visa sig vara omöjligt att få ordning och reda på detta område, då må så vara, då kan riksdagen inte antaga något lagförslag. Men jag förstår inte, varför herrarna skola vara rädda för att låta undersöka denna sak. Låt Kungl. Maj:t se, om det går att komma fram med något förslag eller icke, och det är endast det, vi nu ha begärt. När förslaget till ny jordabalk kommer på riksdagens bord, vet ju ingen, och därför ha vi ansett, att det knappast är lönt att vänta, tills man får se resultatet av arbetet därpå. Men

Ang. rätten
till växande
vilda bär.

(Forts.)

Ang. rätten
till växande
vilda bär.
(Forts.)

om det nu olyckligtvis skulle bli så, att riksdagen inte fattar beslut i enlighet med vår anhållan om skrivelse, skulle jag vilja hemställa till regeringen och dess här närvarande representant att i alla fall fundera på om icke en utredning, även om det inte föreligger en riksdagsskrivelse därom, kunde upptas.

Med detta ber jag endast att få instämma i yrkandet om bifall till motionen.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Lagutskottets ärade ordförande uttalade, när han yttrade sig om rätten att plocka lingon, den satsen, att det är en rätt, som är *allas*. Jag vet inte, hur han kan påstå det. Det är väl hans egen övertygelse, men det är ändå inte riktigt rätt att framföra detta såsom ett axiom. Flera talare ha spelat på den strängen, men förhållandet är, att denna fråga ännu icke fått någon slutgiltig lösning, vare sig i praxis eller inom rättsvetenskapen. Lagberedningen, som ju har haft frågan före i samband med arbetet på en ny jordabalk, yttrade sig ganska svävande på den punkten.

Jag vill också opponera mig däremot, att föreliggande fråga skulle gälla särskilt storbönder och godsägare. Sådana ha vi nere i Småland just inte gott om. Där gäller det i varje fall icke i första rummet storbönder och godsägare, och jag tror, att deras anspråk på lingonplockning är en obetydlighet i jämförelse med alla de många andra jordägarnas, de mindre jordägarnas. Vad som särskilt i våra bygder gjort denna fråga aktuell sedan många år tillbaka är lingonexporten utmed järnvägen söderut till Tyskland. Det köps upp stora massor av lingon vid järnvägsstationerna hela järnvägen utefter. För de mindre jordbrukarna är det en god inkomstkälla att få sälja lingon till exportörerna och, där det så lämpar sig, även till städerna. Som det nu är, äro emellertid förhållandena olidliga. Innan lingonen ännu blivit så pass mogna, att de med fördel kunna plockas, kommer en massa främmande folk, som tillägna sig dessa jordens produkter. Det är inte, som en talare nämnde, endast barn och ungdom, som plocka lingon utan folk i alla åldrar, och de komma inte en och en med sina korgar, utan det kommer rader av bilar, lastade med lärar, vari lingonen hopsamlas. Det är en verklig landsplåga på sina ställen, och jag tror, att det största intresset av denna fria lingonplockning ha de, som sedan sälja för export, dessa, som sända ut folk för att rovplocka lingon på andras marker.

Jag tror, att denna fråga något missuppfattats här i riksdagen till följd därutav, att förhållandena äro så olika på skilda orter i vårt land. I närheten av de stora städerna tror jag nog, att en del fattigt folk kan förtjäna rätt så bra genom att plocka lingon på angränsande marker för att sedan sälja dem i staden. Det största intresset är dock att skydda jordägarna uti deras berättigade anspråk att få sälja till exportörerna och till uppköparna i städerna, där lingonen sedan distribueras. Nu är det inte nog med, att en massa folk på nämnt sätt skickas ut på marker, som äro kända för att vara lingonbärande, utan dessa bärplockare äro ofta försedda med maskiner, som riva av lingonen på ett sådant sätt, att man förstör plantan och skörden för ett kommande år. Det är en fullkomlig rovplockning, som bedrives på många orter i vårt land, och det är absolut nödvändigt, att man gör något däremot.

Här är inte meningen att träda några berättigade intressen för nära, men man bör göra reda för sig, hurudana förhållandena i verkligheten äro och sedan försöka komma till en lösning, som tillgodoser parternas rätt på ömse sidor.

Jag känner ett gammalt folk, som har köpt ett nedlagt soldattorp. De äro fattiga, och de behöva mycket väl inkomster. På torpets ägor finns en fälla mot söder, där lingon växa rikligt, men tyvärr hinna de, som bo på torpet aldrig plocka dessa lingon, innan det kommer en massa folk och rovplockar hela fäl- lan. När ägarna protestera och säga ifrån hövligt: »Det är vår mark och vi

ha tänkt göra oss en liten inkomst på lingonen», bli de överfallna med skällsord, knuffade och bortmotade.

Jag tror, att man skulle kunna finna utvägar för att ordna förhållandena på ett sätt, som skulle kunna bli tillfredsställande. Man kan tänka sig den lösningen, att en jordägare, som själv vill begagna sig av sina lingonmarker, går in till Konungens befallningshavande i god tid och begär att få sin mark eller ett visst område av marken fridlyst för lingonplockning. Det vore väl inte orimligt. En annan utväg är att stipulera, såsom lagberedningen tänkt sig, att ett visst område närmast tomten skall vara fridlyst. Utvägen är dock så tillvida otillfredsställande som lingonfällorna inte alltid ligga nära tomten utan i utmarkerna. Det synes mig vara en bättre utväg, att jordägaren, när han vill begagna sin rätt, anhåller hos Konungens befallningshavande att få hela marken eller ett visst område därav fridlyst för den tid, som han behöver för sin lingonplockning. Jag tror inte, att folk, som inte själva vilja tillvarataga sina lingon, i onödan skulle gå in med en sådan begäran. Det blir säkerligen tillräckligt med lingonmarker över för de främmande bärplockare, som komma för att utnyttja vad som växer på annans mark.

Huvudsaken är, att något göres, och den seghet, med vilken denna fråga ständigt återkommer, visar, att man måste göra något. Att nu vänta, till dess lagberedningen kan bli färdig med jordabalken, och ett förslag därom hinner genomgå alla prövande instanser, tror jag inte vore klokt. Förhållandena äro verkligen så trängande, att en skrivelse i ämnet redan nu är av behovet påkallat.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr Johansson, August: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga, att denna fråga gäller icke allenast de större jordbrukarna, och då nu flera talare här uppträtt och vittnat om förhållandena i sina hemorter, vill även jag säga, att i min hemtrakt medföra de nuvarande förhållandena i många fall rätt stora svårigheter för de mindre jordägarna. I många av de fall, jag känner till, är det arrendatorer, som drabbas av dessa svårigheter.

Nu växa ju lingonen i backar, å dikesvallar, och ofta äro dessa områden inhägnade. Innan lingonen blivit mogna, kommer det en hel massa folk till de ställen, där de veta, att det finns gott om lingon. På många ställen ligga lingonbackarna långt ute i sädesfälten. På ett ställe därhemma kom arrendatorn ned till mig och omtalade, att han hade blivit hotad av plockare, då han ville ha sina inhägnade lingonbackar i fred.

Nu är det så, att den, som äger marken, kan naturligtvis, om han skonat bären, tills de mognat, önska att själv få plocka något. Det är emellertid otrevligt, när det kommer massor av folk. Först klättra de över gårdsgårdarna, och sedan gå de över sädesfälten, och när det här har sagts, att de, som plocka, uppträda hyggligt, kan jag säga, att så icke alltid är fallet. Det kan jag intyga. De gå genom sädesfälten ganska friskt, och på många ställen vråkas gårdsgårdarna ned. Det är ofta fattiga arrendatorer och lägenhetsägare, som bli utsatta för detta. I våra trakter finns det folk, som på sina små marker icke ha kunnat östörda få plocka, vad de själva behöva.

Nu har det nämnts, att många av dessa bärplockare, som icke ha egen mark, ha bättre råd än dessa små jordägare. Det är sant. Många av dessa ha betydligt bättre ställt än den fattige jordägaren, vars lingon de plocka. Det finns många utan egen jord, vilka fara omkring och plocka lingon, kanske inte därför att de behöva det utan därför att det är trevligt att i sällskap resa ut. Ett helt tjug sådana personer kunna komma och plocka, innan lingonen äro fullt mogna.

Med den kännedom, jag har om förhållandena på den ort, jag representerar.

Ang. rätten till växande vilda bär.
(Forts.)

Ang. rätten
till växande
vilda bär.
(Forts.)

måste jag protestera, mot den nu rådande ordningen, och jag vill uttala den önskan, att en utredning bör ske så snart som möjligt.

Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Östergren: Av en föregående talare riktades den uppmaningen till mig, att jag borde närmare sätta mig in i spörsmålet och ta reda på, huruvida jordägarna eller de, som bruka plocka bär på annans mark, äro fattigast. Av en del uttalanden i denna fråga skulle man kunna tro, att jordägarna skulle vara berövade all rätt att plocka lingon, när dessa bli mogna. Jordägaren har emellertid precis samma rätt som alla andra svenska medborgare att plocka bär, och han kan gå över till andras ägor och plocka. Man behöver väl icke gradera medborgarna i detta hänseende. Hittills ha vi ju alla haft lika rätt till dessa bär, och jordägaren kan inte göra gällande, att lingonen för honom ha ett speciellt stort värde. Så länge lingonen äro hela landets egendom och därmed hela svenska folkets, och så länge således vem som helst har rätt att plocka dem, kunna de icke vara av något särskilt värde för jordägaren. De få ett särskilt värde, först när det i lag bestämmes, att jordägaren har ensamrätten till bären.

Den senaste talarens påstående, att lingonfälten ligga inne i sädesåkrarna, innebar för mig, det får jag säga, något främmande. Det är väl något verkligt enastående, att lingonfält äro så belägna, att man för att komma till dem behöver gå över sädesåkrar. Lingonfälten ligga väl nästan undantagslöst i skogar och på backar, och i regel finns körväg till backarna. Man behöver således icke bana sig väg till dem genom sädesfälten. Om talaren däremot menat hallon, hade hans uttalande varit förklarligt, ty de växa ju ofta i sädesåkrar.

Även jag känner litet till — det kan jag upplysa herr Gustafsson om — hur det förhåller sig på landet. Den landsbygd, jag är uppfödd i, är, kan jag säga, jämnställd med den småländska i stort sett. Jag är uppfödd i den blekingska skogsbygden, och där har jag lärt mig känna det fattiga folket och de förhållanden, under vilka folket lever, och de äro sådana, jag nämnde i mitt första anförande. Tusentals människor leva där på att plocka bär, men skulle de vara hänvisade uteslutande till de bär, som växa på deras egen mark, vore de förhindrade att skaffa sig denna inkomst, och markägarna skulle i stort sett låta bären ruttna ner.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Gabrielsson: Ett yttrande av den talare på kristianstadslänsbanken, som nu senast yttrade sig, gav mig anledning att begära ordet. Han sade nämligen, att denna fråga egentligen var ett påhitt av godsägare och storbönder. Om herr Östergren läser utskottsutlåtandet, skall han där finna, att från Västerbottens läns hushållningssällskap till Kungl. Maj:t ingivits en framställning, där man begär utredning just i denna fråga. Västerbottens läns hushållningssällskap har inte mindre än 13,000 medlemmar, och av dessa äro cirka 90 % småbrukare. Man har på sammanträde enhälligt beslutat att göra en framställning till Kungl. Maj:t för att få återupptagen den utredning om rätten till vilda bär, som avbröts 1922. Denna framställning föranleddes av en petition av småbrukare. Då här flera gånger framhållits orsakerna, varför man önskar utredning, skall jag icke upprepa dem. Emellertid är det så, att vi ha i vårt län en massa egnahemsbyggare, som förfoga över en liten jordareal. På hösten, när de skola bärja sin skörd av lingon, som ger ett avsevärt tillskott till deras inkomst och som de behöva mer än väl för förräntning och amortering av sina lån, kommer en massa folk från andra orter. Det går, som vi veta, mycket lätt att hyra en lastbil, som tager en 10 à 12 personer, och man förflyttar sig med bil fram till de små stugorna, och alldeles utanför knutarna plockar man sedan bort lingonen, utan att ägarna till stugorna ha rättighet att säga något därom.

Jag vill framdraga ett fall. Det rör två småbrukare i Sävars socken — därav en änka för övrigt, fast icke den, som det talas om i den tidning, som utdelats här i dag — vilka redan 1914 till länsstyrelsen gjorde framställning om att få ett område fridlyst, på vilket de nedlagt mycket arbete för att få bättre lingonskörd. Länsstyrelsen biföll framställningen, trots att det inte fanns stöd därför i lagen. Nuvarande landshövdingen i Kalmar län, som då var landssekreterare i Västerbottens län, fridlyste området, och det har varit fridlyst sedan 1914. Nu har en hel del människor med oblida ögon sett på den utmärkta lingonskörd, och sistlidna sommar överklagades länsstyrelsens beslut. Länsstyrelsen var tvungen att upphäva fridlysningen, därför att den inte hade stöd i lagen. Jag har blivit uppvaktad av dessa två personer, och de beklaga sig över att området icke längre är fridlyst. Det är två tunnland, som skötts alldeles utmärkt och ge goda skördar. De sade: »Nu i höst kommer man och plockar bort våra bär, och vi förlora denna inkomst» — en icke obetydlig inkomst för övrigt. De hade en del år kunnat skörda lingon för icke mindre än 400 kronors värde.

Nu begärs det här, att man skall skriva till Kungl. Maj:t för att få utredningen upptagen igen. Åtminstone för min del skulle jag icke vilja förorda, att man generellt beslutar, att alla jordägare skulle ha rätt att förbjuda bärplockning på sina marker, när det är fråga om stora områden. Vi ha som bekant stora vidder i Norrland, och de stora jordägarna och skogsägarna intressera sig icke för denna fråga. Den intresserar icke alls storbönder och godsägare utan i stället småbrukare, som vilja ha rätt att själva få skörda på den jord, de äga. Det är bara det, man vill nå med utredningen, och det har också i lagberedningen satts i fråga, att man skulle kunna förbjuda bärplockning på 300 meters omkrets från bostaden. Det skulle till exempel för dessa Sävarbor, som jag talat om, vara tillfyllest. Annars borde man åtminstone ha rätt att förbjuda folk att plocka bär inom inhägnat område. Om man kunde få det därhän, att man fick avstänga ett visst begränsat område kring sin gård, hade myckets vunnits, och det skulle i vissa fall vara tillräckligt. Jag tror alltså inte, att det här är en fråga, som intresserar storbönder eller godsägare utan i stället just den fattiga befolkningen, som är intresserad av att få behålla den skörd av bär, som växer på egen jord.

Det är under den förutsättningen, som jag hoppas, att frågan skall tagas upp, och i varje fall hoppas jag, att Kungl. Maj:t skall taga hänsyn till den framställning, som Västerbottens läns hushållningssällskap gjort, även om riksdagen nu icke skulle vilja gå med på skrivelseförslaget. Jag hoppas, att något göres för frågan, så att den inte utan vidare avvisas.

Jag ber emellertid, herr talman, få hemställa om bifall till reservationen.

Herr Winberg: Herr talman! Jag ber först att få säga, att jag ställer mig alltid skeptisk, när man i en fråga som denna kommer och kör med den där fattiga änkan. Det är något, som alltid förekommer, när man vill tilltala känslorna och inte har några verkliga reella sakskaäl att komma med.

Vidare har det förundrat mig att höra, med vilken bravur man här från visst håll talar för småfolket. Det är en företeelse, som annars icke brukar förekomma från det hållet, och även det förefaller mig vara något misstänkt.

Det är klart, att den här saken liksom nästan alla andra har två olika sidor, och olika intressen göra sig gällande. När man hör talare anföra sådana exempel på ren skadegörelse som att gå genom sädesfälten, bryta ned gårdsgårdar och sådant, måste man säga, att det är saker, som ligga på ett helt annat område. Det behövs inte en lagstiftning beträffande lingon för att kunna beivra en sådan sak, och jag skulle också vilja säga, att om man nu inte fäster sig vid

Ang. rätten till värandvilda bär.

(Forts.)

Ang. rätten
till växande
vilda bär.
(Forts.)

detaljerna utan ser saken så att säga nationalekonomiskt, är väl huvudsaken, att vad som i denna form växer i våra skogar i största möjliga utsträckning kommer till nytta, liksom att man bereder möjlighet för småfolket att få en liten del av detta — den enda möjlighet de ha, som inte äro jordbesittare.

Huru vackert än herrarna tala i denna sak, lär det inte vara möjligt, såvitt jag förstår, att åstadkomma någon lagstiftning eller några bestämmelser i den riktning, man avser, utan att det kommer att medföra ganska stora konsekvenser. Antag till exempel, att det blir förbud för andra än jordägaren att tillgodogöra sig bärskoriden på hans jord. Antingen blir det då så, att jordägaren själv tar hand om skörden eller att han säljer rätten att få plocka bär eller också, att en hel del av skörden får gå förlorad. I många fall torde väl alternativ II komma att tillgripas, men i andra fall lär det nog bli alternativ III. En hel del av lingonskoriden kommer då att förfaras. Det blir då resultatet av ett försök att förbättra de nuvarande förhållandena på detta område. Men det är nog inte bara detta, utan en hel del andra obehagliga följder komma också att visa sig, såsom ovänskap, missämja och misshälligheter. Man får nya lagparagrafer, som en hel del folk stupar på, och det blir en hel massa bråk.

Jag erkänner, att det gives rätt många fall på detta område, där det kanske skulle vara på sin plats att få en hel del reglerat, men inför det perspektiv, som öppnar sig vid tanken, att man skulle gå ifrån de gamla förhållandena och i stället fastslå, att det är bara jordägaren, som har rätt att taga vara på bärskoriden, måste jag säga, att detta kommer att medföra betydligt större misshälligheter och svårigheter än dem, som hittills ha yppat sig. Jag tror inte, att de äro så förfärligt stora, som man vill måla ut dem.

Det är inte första gången denna fråga här behandlas. Redan för 15 år sedan var jag med och behandlade densamma i andra kammaren, och jag tror, att det då var första gången projektet kastades fram om att en räjong på 300 meter från bostaden skulle fridlysas, där främmande således inte skulle ha rätt att plocka. I övrigt skulle det vara fri bärplockning. Den saken har således ventilerats många gånger, men inför de svårigheter, som resa sig vid tillämpningen av en dylik lagbestämmelse och inför risken, att den iver försvinner, som nu finns att rädda vad som räddas kan av skogens röda guld, som man så vackert säger, och då det dessutom nu finns möjlighet för de människor, vilka inte ha egendom, att taga vara på detta guld, har man hesiterat för att gå fram på denna väg. Detta anser jag vara alldeles riktigt.

Jag vill sluta med vad jag sade förut, att det går nog inte att enbart göra gällande, att det här är en de fattiga klassernas fråga, som man för fram, ty från början har den drivits fram och drives allt fortfarande fram av helt andra intressen. Visst förekommer det en hel del svårigheter, men jag tror, att man kan vara nöjd med att det finns litet kvar av den där gamla uppfattningen, att något skall vara till även för gemene man, som inte är fastighetsägare. Vill man sedan ha lagstiftningen konsekvent, blir det väl slutligen så, att endast de, som äga vägarna, få rätt att gå på dem.

Inför allt detta tror jag, att man gör klokast, om man dröjer med att gå in för den här lagstiftningen. Jag har den bestämda uppfattningen, att såväl ur nationalekonomisk som ur annan synpunkt kommer det att medföra en försämring gentemot förhållandena förr i tiden i stället för att vara en förbättring.

På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafsson, Per: Av samma skäl som den siste ärade talaren anförde, nämligen att denna fråga, nationalekonomiskt sett, har stor betydelse, skulle

jag önska, att vi hade bättre reda på den än vi för närvarande ha. Jag vet icke, om den ärade talaren anser, att direktör Lind har någon vidare betydelse såsom auktoritet. Kanhända har han icke det, men direktör Lind har i alla fall en smula kännedom om, hurudana förhållandena äro nu. Han säger, att det sätt, som nu tillämpas, leder till att lingonen plockas tidigare och tidigare, och icke bara det, ty det veta vi alla själva, utan det leder även till, att den där plockningen med maskin förstör själva växten, lingonriset. så att det framdeles icke blir den skörd, som det kunde bli.

Herr Östergren ansåg, att jordägare hade rätt att plocka bär på annans mark lika väl som icke jordägare. Ja, men det är just anarkien på området, som man önskar få bort. Det är nu ingens rätt och allas rätt. Vill herr Östergren överflytta principen på varje område här i landet, blir det nog en smula obehagligt.

Det exporteras en rätt stor mängd lingon, och det stora värdet av lingonen ligger i den del, som kan exporteras. Jag minnes, att det för 25 års sedan brukade vara nog så kinkigt med att bären icke voro för vita, när de lastades vid järnvägsstationen och skickades i väg; de skulle vara bra mogna. År efter år börjar det nu bli så, att köparna, för att de skola få några lingon, få vara så goda och taga dem omognare och omognare, och följen därav blir att priset sjunker, därför att kvaliteten är för dålig. En av de stationer, som ligger närmast min hemort, brukar vara den plats, varifrån den största mängden lingon exporteras, och där beklaga såväl köpare som plockare, att förhållandena utvecklats sig på sätt som skett. Jag menar, att det icke borde vara farligt att undersöka, huruvida det icke finnes någon möjlighet att få bättre ordning på detta område än den, som nu råder, och därom borde meningsskiljaktigheterna icke vara så stora.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bismark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Ang. rätten till växande vilda bär.

(Forts.)

Ang. rätten
till växande
vilda bär.

(Forts.)

Då emellertid herrar *Åkerman* och *Östergren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 45.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 24, angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Rådsrepublikernas Union avslutat avtal, med tillhörande slutprotokoll, angående ryska handelsdelegationens i Stockholm rättigheter och skyldigheter.

Om
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om inskränkning av tiden för skörd av lingon.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 41, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Magnusson* i Skövde m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lag angående inskränkning av tiden för skörd av lingon i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen anförda synpunkter.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående inskränkning av tiden för skörd av lingon samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerman*, *Klefbeck*, *Leo*, *Karlsson* i Vätö och *Carlson* i Mölndal, vilka yrkat, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Åkerman**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade, av mig m. fl. ledamöter av utskottet avgivna reservationen.

Herrarna torde erinra sig, att denna fråga var före vid fjolårets riksdag, och då låg saken så till, att utskottet tillstyrkte en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, men denna kammare ville icke gå med på någon skrivelse utan biföll en vid utskottets utlåtande fogad, av tre av utskottets ledamöter avgiven reservation. Jag hoppas, att kammarens beslut blir detsamma i år, men jag skall i alla fall säga några ord, när så många av kammarens ledamöter äro frånvarande, att det kan hända, att utgången kan var oviss i år.

Förra gången frågan var före, tillät jag mig säga, att man icke kunde värja sig för det intrycket, att det beslut, som förut fattats av riksdagen i detta ämne, fattats under någon viss, jag kan säga, krispsykos. När det beslöts att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, rådde just den värsta kristiden, då man var rädd om varje liten matsmula. Det var år 1917. Men när Kungl. Maj:ts förslag kom, 1918, tycktes man ha börjat hämta mod, och riksdagen avslög då förslaget, ehuru, kan jag säga, det var uppgjort efter de linjer, som uppdrogos, när skrivelsen beslöts. Det vill förefalla, som om man hade hämtat mod, när det närmade sig fredsslutet. Man får det intrycket. I varje fall smakade förslaget kolossalt av kristidslagstiftning. Då frågan sist var före, tillät jag mig peka på min egen panna och säga, att jag var orolig för, huru det stod till med mitt förstånd, ty jag kunde icke begripa, att det kunde fin-

nas människor, som ville vara med om ett sådant förslag. Herrarna få icke taga illa upp, om jag är oartig, men jag måste säga, att jag är lika dum i år som jag var i fjol. Jag förstår icke, huru man kan tro, att Konungens befallningshavande i någorlunda god tid skall kunna säga, när lingonen bli mogna. Det är att märka, att mogningstiden är oerhört olika för olika platser. Till och med på samma hemman kan den variera flera veckor, beroende på om lingonfälten ligga mot söder eller mot norr. Att under sådana förhållanden begära, att en myndighet som Konungens befallningshavande i god tid skall tala om, när lingonen bli mogna på olika platser tycker jag är orimligt. Det var icke underligt, att de tvenne Konungens befallningshavande, som voro närvarande i kammaren, när ärendet var före i fjol, betackade sig och icke ville vara med. De sade: »Vi vilja icke vara med, vi kunna icke.»

Man säger, att det var en, nämligen överståthållaren, som uttalade sig för det. Ja, tacka för det; i Stockholm finnas lingonen bara i lådor på torgen. Men för övrigt tror jag nog, att Konungens befallningshavande betacka sig.

Jag må säga, att man, när man läser 1918 års lagförslag, gripes av förfäran över en sådan tingens ordning, som det skulle bli. Hushållningssällskapen skola komma in med sina förslag, och sedan skola Konungens befallningshavande i de olika orterna fastställa tiden. Den, som bryter mot författningen, får böta, och ifall lingon plockats under olaglig tid, skola de konfiskeras. Det är verkligen trevliga utsikter, som öppna sig. Jag tror sannerligen, att befolkningens laglydnad skulle sättas på för hårt prov. Vi kunna tänka oss en människa, som står på egen mark och ser mogna lingon. Han får icke plocka dem, ty landshövdingen har sagt, att de icke äro mogna, ehuru han själv ser, att de äro det.

Nej, herr talman, det har under de sista åren klagats mycket över, att man lagstiftar om allt mellan himmel och jord, och mången gång har man skjutit skulden på den stygga vänstern, såsom den, som skulle ha en sådan kolarthro på lagstiftningens förmåga. Denna gång ser det ut, som om det vore högern, som hade en sådan kolarthro. Men det är klart, att om vi besluta en skrivelse, vänstern i alla fall kommer att få skulden; man kommer att säga, att det är vi, som ställt till med denna lagstiftning.

Till den kraft och verkan det hava kan skall jag i alla fall, herr talman, be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Den föregående ärade talaren sade, att denna fråga skulle vara en kristidsfråga, om jag fattade honom rätt. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att frågan var på tapeten redan 1913, och att den sedan flera gånger varit föremål för riksdagens behandling. Jag tror således icke, att det är riktigt att hänföra denna fråga till kristidsfrågorna.

För min del kan jag icke förstå, varför man vill motsätta sig en så praktisk anordning, som det här i själva verket är fråga om. Det är ju till skada för alla, att lingon plockas, innan de äro fullt mogna och njutbara, det är till skada för alla, att lingonen tagas, innan de äro färdiga.

Nu är det så, att det är icke blott och bart exporten och försäljningen av lingon, som spela så stor roll, utan vi måste komma ihåg, att lingon till en väsentlig grad ingå i hushållningen för småfolket. De, som bo på landsbygden i närheten av skogar, där lingon finnas, leva i stor utsträckning på lingon, och det måste naturligtvis även för dem vara nyttigt och bra, om de kunna få bäran fullt mogna och så goda som möjligt. Ingen kan påstå, att det är bra, att bären plockas för tidigt.

Den stora svårighet, som uppdrogs av den föregående ärade talaren, skulle vara, att det vore svårt att bestämma tiden, när lingonen äro mogna. Ja.

*Om
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)*

Om
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)

det kanske är till en viss del sant. Om man ser på landet i dess helhet, är det naturligtvis svårt att kunna bestämma en viss dag för bärplockningen inom hela riket, men det är ju heller icke meningen. Meningen är ju, att frågan skall avgöras inom varje län för sig, och inte kan det möta sådana svårigheter, som här tornats upp, att bestämma en dag, när lingonen bli färdiga att plockas. Det ser man, för att nu använda ett landsmålsuttryck, på årgången. Man kan ganska tidigt säga på ett ungefär när rågen blir mogen, man kan säga på ett ungefär, när man kan vänta, att andra sädesslag skola bli mogna, och därför kan jag icke förstå, att man icke skulle kunna på samma sätt tänka sig en dag, när lingonen skulle vara mogna, ty det beror ju helt och hållet på sol och värme och vårens tidigare eller senare ankomst. Det är saker, som man klart kan bedöma, när det lider ett stycke fram på sommaren, och jag tror icke, att det skall bli särskilt svårt att någon vecka i förväg bestämma, när lingonplockningen kan börja. Kungörandet kan ske genom tidningspressen och radio. Det finnes många sätt att kungöra det för folk, så icke blir det någon svårighet att få det kungjort, det är min bestämda övertygelse.

Men det är ju så, att man, när man vill söka hindra en sak, så söker man också finna skäl därför. Jag tror emellertid icke, att det finnes anledning taga hänsyn till de skäl som anförts mot det föreliggande förslaget, ty vi måste förr eller senare komma därefter, att det bestämmes en tid, då lingonplockningen får börja. Frågan är bara, om man skall hålla på och behandla denna fråga riksdag efter riksdag eller om man nu skall tillmötesgå ett krav, som återkommer år efter år. Jag tror, att vi mycket väl kunna taga föreliggande förslag, och jag har den bestämda uppfattningen, att de svårigheter, som utskottets ordförande upptornat, icke skola komma att förefinnas, när det kommer till kritan.

Herr talman! Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bismark: Herr talman! Jag är i det väsentliga förekommen av herr Larson, men jag vill gent emot lagutskottets ordförande säga, att han synes ha överdrivit svårigheterna på ett sätt, som inte alls står i överensstämmelse med verkligheten. Han säger, att det är så omöjligt att på förhand bedöma, när lingonen bli mogna. Ja, nu vet ju var och en, som den föregående talaren påpekade, att man beträffande säden något så när noga kan bestämma, när den mognar, och på samma sätt kan man även ifråga om lingonen något så när i förväg säga, när de bli mogna. Men beträffande lingonen finns den alldeles särskilda omständigheter, att de inte behöva skördas, när de äro mogna, utan man kan mycket väl vänta 3—4 veckor. De bli bara bättre, om de få stå. Så där finnes inte den svårigheten, som kunde tänkas för sädens vidkommande, ty jag medger, att det skulle vara alldeles omöjligt att beträffande säden föreskriva en viss dag, före vilken den ej fick tagas.

Likaledes får jag säga, att meningen ju inte är, att man skall bestämma denna tid, så att man förhindrar, att omogna lingon överhuvud taget skördas, ty det är naturligtvis alldeles omöjligt. Vad man kan förhindra är, att omogna lingon skördas i större utsträckning. Dagen kan alltså mycket väl fixeras så, att det ännu finnes omogna lingon på vissa platser, men den skall bestämmas så, att klokt folk kan säga sig: »Nu är tiden inne att skörda lingon.» Om det sedan kommer omogna lingon med ändå, kan ju inte hjälpas.

Det nämndes här av ordföranden i lagutskottet, att vid ärendets förra behandling hade två landshövdingar, som ha säte i denna kammare, varit mot förslaget och påpekat dess orimlighet. Men då vill jag i stället påpeka, att den stora massan av Konungens befallningshavande har tillstyrkt förslaget. Lika-

så har lantbruksstyrelsen tillstyrkt vidtagandet av åtgärder i detta syfte. Jag tror för min del, att man inte behöver göra sig några farhågor för att inte denna lag skall kunna bli till stor nytta. Den kommer i händerna på Konungens befallningshavande och hushållningssällskapen. Vilja de inte tillämpa den inom sitt län, står det dem fritt att underlåta att pålysa det här förbudet, men i de län, där det kan tillämpas och tillämpas med fördel, ser jag inte något hinder för att dessa lokala myndigheter tilldelas en befogenhet, som sätter dem i stånd att förekomma de värsta missförhållandena till följd av denna konkurrens om lingonen, som faktiskt föreligger. Det gäller för närvarande för plockarna att komma före varandra, och därför fråga de inte så mycket efter, om bären äro mogna. Genom denna lag tillgodoses även i någon mån jordägarens intresse på så sätt, att han inte behöver befara, att lingonen plockas före en viss dag. Han kan sätta sig i paritet med inkräktarna, som eventuellt komma, och plocka samtidigt med dem, om man går denna väg.

Det yttrades av ordföranden i lagutskottet, att den föreslagna lagen skulle ha karaktären av kristidslagstiftning. Ja, det förstår jag inte. Vi ha ju på ett annat område en liknande lagstiftning, som har ägt bestånd under lång tid, nämligen på jakträttens område, och lojalt tillämpats. Där finnas ju liknande bestämmelser, och jag tror därför inte, att brott och överträdelser av den föreslagna lagen komma att ske i större utsträckning. Man får naturligtvis göra den lilla restriktionen, att plockning för omedelbar förtäring skall vara tillåten och att det alltså endast är plockning i lagringssyfte, som förbjödes genom lagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Jag har alltid varit av den åsikten, att befattningen som landshövding varit en behaglig sådan, som man gärna skulle kunna äta sig. men jag måste säga, att skulle en sådan lagstiftning som den här åsyftade komma till stånd och bli obligatorisk, om det, kort sagt, skall bli någon mening med den, så att Konungens befallningshavande skola efterleva den, ja, då kommer det att bli en befattning, som sannerligen inte många komma att söka. Och det kanske kunde vara lika bra.

Man säger ju här — och det låter kanske säga sig — att man skall hindra, att bären plockas i förtid, och herr Bissmark säger t. o. m. att det inte är nödvändigt att plocka dem, när de äro mogna, utan man kan vänta med det. Ja, jag har plockat åtskilliga kannor lingon i min tid och har en liten aning om det också. Jag har varit med att plocka dem i oktober månad, när de varit frusna. men det är att märka, att då kunna de inte exporteras, och nu är det dock så, att en stor del av lingonskörden är avsedd för export, och dessa lingon få inte vara övermogna.

Men hur ställer det sig nu, om Konungens befallningshavande utfärdar en kungörelse, att om fjorton dagar äro lingonen mogna i länet? Det finnes självklart ingen garanti, för att inte en massa lingon, som ej äro mogna, komma att plockas, och det är inte så, som man gör gällande, att lingonen mogna ungefär jämsides på alla trakter. Det är ju olika i olika delar av landet, i olika delar av länet, ja, på olika delar av en och samma gård. Skall det sålunda vara någon mening med det, bör Konungens befallningshavande inte bara fastställa tiden för t. ex. det och det länet utan också för de olika delarna av länet. Han bör fastställa, att på den delen av Anders Petterssons egendom, där lingonen växa i solen, mogna de på det och det datum, men där de stå i skuggan, mogna de fjorton dagar senare. Då först kan det bli någon mening med en lagstiftning på området. Men jag undrar, om Konungens befallningshavande vill åtaga sig något sådant. Då torde vi få omplaceringar på nästan samtliga landshövdigestolar.

Om
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)

Jag kan inte hjälpa, att jag har samma uppfattning, som lagutskottets ordförande gjorde sig till tolk för, att det ser ut, som om ett av de största reformproblemen och ett som ovillkorligen kräver ögonblicklig lösning, är, att vi skola komma till rätta med våra lingon i skogarna. Ja, för all del, det kan vara en fråga av betydelse. Men, mina herrar, det finnes så många andra stora reformproblem, som legat här och väntat i många årtionden och som nog borde anses mera angelägna att lösa än det här, som knappast, säga vad man vill, är så klart, utan som kan medföra en hel del komplikationer, som man inte kan förutse. Det förefaller mig sålunda i varje fall, att talet om iveren att lagstifta i tid och otid numera bör adresseras till annat håll än vad förut skett.

För min del, herr talman, är jag av den bestämda uppfattningen, att en lagstiftning i sådant syfte som detta är omöjlig att efterleva och effektuera, om det skall vara någon mening med den, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerman: Herr talman! I mitt första anförande uttalade jag den förmodan, att 1917 års riksdagsskrivelse hade tillkommit under något slags krigspsykos. Jag tror det fortfarande. Nu säger herr Larson i Lerdala, för att gendriva denna min uppfattning, att den vilar på oriktiga förutsättningar, därför att en skrivelse beslutades första gången år 1913. Har herr Larson i Lerdala läst handlingarna? — jag tillåter mig frågan. Det är mycket riktigt, att det var en motion år 1913, men den slogs ihjäl i jordbruksutskottet och i bägge kamrarna. Då var folk ännu mätta. Men 1917 gick det för sig att få igenom en skrivelse av den beskaffenheten, att Kungl. Maj:t lade fram ett lagförslag, vilket riksdagen dock sedan, när det i alla fall börjat närma sig till fred, slog ihjäl, klokt nog, ty maken till lagstiftning har jag aldrig sett i mitt liv.

Nu säger herr Bismark: »Det var märkvärdigt; ty man kan ju något så när tala om, när rågen och havren skola mogna.» Ja, det går gott för sig, att man och man emellan under trevliga promenader på vägarna gå och spå väder, men att låta Konungens befallningshavande i orterna spå väder och låta dem, som inte lyda de där väderleksspådomarna, straffas som missdådare, därför att de plockat lingon på egen mark några dagar för tidigt, det är något annat, och jag tror, att varje Konungens befallningshavande betackar sig för det.

Nu säger herr Bismark, att det är många Konungens befallningshavande i orterna, som tillstyrkt förslaget. Ja, jag tror inte de herrarna skola bli onda, när de läsa mitt anförande i protokollet, om jag säger, att jag har större förtroende till de Konungens befallningshavande, som sitta i riksdagen, där de lärt sig att inse sin egen begränsning. Det får man nämligen lära sig här. Därför tror jag mer på dem. Att överståhållaren intar en annan ståndpunkt, betyder ingenting, det finns inga lingon, som växa här i Stockholm.

Nu ha herrarna kanske observerat, att det är — jag vet inte, hur jag skall kalla det — en liten rävunge, som sitter här i motionen och som vi i utskottet försökt göra oskadlig. Det är det, att motionären tänkt liksom en förmånsrätt för jordägaren, så att han skulle kunna få taga lingonen i förväg, alltså på en omväg samma resultat, som man sökte vinna, när det gällde rättigheten till bären. »Man merkt die Absicht und wird verstimmt!«

Häri instämde herr *Östergren*.

Herr Larson, Edward: Ja, jag skall bara be att få säga, att om ordföranden i lagutskottet läser referatet av mitt anförande, så skall han finna, att jag aldrig talat om någon riksdagsskrivelse år 1913. Jag sade bara, att frågan var på tapeten redan år 1913 och att den sedan dess flera gånger varit föremål för riksdagens behandling. Och det har den varit.

Sedan fattade jag verkligen herr ordföranden i lagutskottet så, att han sade, att detta var en kristidslagstiftning. Jag antecknade det genast, och jag tror att det blev rätt antecknat. Men den ärade talaren har nu ändrat sitt uttalande och använt ett mildare ord, eftersom han vill komma ifrån det uttryck, som jag anmärkte på.

Men så är det en sak till, som jag vill fästa uppmärksamheten på, och det är, att ordföranden påpekade, att den ende av Konungens befallningshavande, som velat tillstyrka förslaget, skulle vara överståthållaren i Stockholm. Ja, men har inte överståthållaren i Stockholm varit landshövding i Halland? Och där tror jag det växer lingon, så han är nog inte alldeles främmande för saken. Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om förlängt anstånd med ordnandet av de i 31 § lagen om fattigvården omförmälda anstalter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 24 och 56 på begäran bordlagda, varemot de övriga nu hänvisades, nr 42 till bankoutskottet, nr 52 och 55 till statsutskottet samt nr 54 till bevillningsutskottet.

Herr *Dahl, Georg*, väckte en motion, nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

*Om
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)*

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Bergqvist* för tiden den 15—den 27 innevarande månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.47 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 13 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr statsrådet *Rosén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 57, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 58, angående fortsatt bevarande i svensk ägo av vissa stenkolsfyndigheter å Spetsbergen.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition, nr 24, angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Rådsrepublikernas Union avslutat avtal, med tillhörande slutprotokoll, angående ryska handelsdelegationens i Stockholm rättigheter och skyldigheter.

Ang. fråga, till vilket utskott viss kungl. proposition bör hänvisas.

Herr talmannen hemställde, huruvida kammaren behagade hänvisa denna kungl. proposition till bevillningsutskottet.

Herr **Reuterskiöld**: Den nu föreliggande kungl. propositionen har av andra kammaren remitterats till bevillningsutskottet. Det finns i denna kungl. proposition endast en punkt, som egentligen angår bevillningsutskottet. I stort sett avser propositionen den ryska handelsdelegationens rättsställning och sammanhänger så intimt med hela den överenskommelse med och det erkännande av sovjet, som tidigare skett och varom propositionen på sin tid gick till konstitutionsutskottet. Jag anser för min del att denna proposition bör remitteras till konstitutionsutskottet, och jag anser för min del också, att om första kammaren ville remittera den dit, så finge ju det utskott avgöra frågan, som enligt grundlagen är kompetent att avgöra, vart en proposition skall skickas, när kamrarna stannat i stridiga beslut. Sakligt sett är det säkerligen bäst motiverat att remittera propositionen till konstitutionsutskottet, och jag hemställer, herr talman, att den måtte remitteras till konstitutionsutskottet.

Herr **förste vice talmannen**: Jag medger ju, att det kan förekomma ärenden, som äro av den innebörd att man kan vara tveksam, till vilket utskott man bör remittera dem. Så kan ju även fallet vara med ifrågavarande ärende, men att vi föreslagit, att det skall remitteras till bevillningsutskottet, beror på att vi ansett att de frågor, som propositionen närmast avser, äro sådana som bevillningsutskottet brukar behandla, nämligen skattefrågor och dylikt. Under sådana förhållanden ha vi vid avvägandet av denna fråga funnit det lämpligt att föreslå, att propositionen skall remitteras till bevillningsutskottet, dit andra kammaren för sin del redan remitterat ärendet. Jag hemställer således, att det måtte remitteras till bevillningsutskottet.

*Anv. fråga,
till vilket
utskott viss
kungl. pro-
position bör
hänvisas.
(Forts.)*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förkomna yrkanden propositioner, först därpå att ifrågavarande kungl. proposition skulle hänvisas till bevillningsutskottet samt vidare på propositionens remitterande till konstitutionsutskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående rätt att med civil befattning förena beställning å arméns och marinens övergångsstater, hänvisades propositionen, såvitt den avsåg pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, i vad den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 57 till bankoutskottet och nr 58 till statsutskottet.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bistånd till återuppriktande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.42 e. m.

In fidem.
G. H. Berggren.

Tisdagen den 14 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Rosén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 59, angående pensionsförhöjning åt kaptenen i kustartilleriets reserv August Karl Julius Saloman;

nr 60, angående pension åt fyra förutvarande båtsmän;

nr 61, angående utförande av vissa tättningsarbeten m. m. vid ammunitionsförrådet å Stora Fjäderholmen;

nr 62, angående vissa förbättrings- och moderniseringsarbeten å äldre undervattensbåtar;

nr 63, angående utbyte av mark mellan kronan och vissa enskilda personer i Boden; samt

nr 64, angående inköp av vissa markområden i den s. k. Djurgårdsstaden.

Justerades protokollen för den 8 och den 10 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 15, i anledning av väckt motion angående beredande av rätt för kvinnor att söka och innehava klockarbefattning;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län; samt

nr 17, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om inskränkning av tiden för skörd av lingon.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 18, till Konungen i anledning av väckta motioner om förlängt anstånd med ordnandet av de i 31 § lagen om fattigvården omförmälda anstalter.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 20.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 59 och 60 till bankoutskottet samt nr 61, 62 och 64 till statsutskottet, varemot propositionen nr 63 nu på begäran bordlades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.35 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.